

Työryhmämuistio MMM 2002:2

**Kotimaisen naudanlihantuotannon
elvyttämistä selvittävä työryhmä
Loppuraportti**

Helsinki 2002

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖLLE

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 12.6.2001 työryhmän selvittämään kotimaisen naudanlihantuotannon elvyttämistä.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin maatalousylitarkastaja Pekka Sandholm maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän jäseniksi kutsuttiin nautalinjan johtaja Sinikka Hassinen A-tuottajat Oy:stä, erikoistutkija Anna-Maija Heikkilä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Taloustutkimuksesta sekä kotieläinasiainmies Sami-Jussi Talpila Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitosta. Työryhmän jäseniksi määrättiin maa- ja metsätalousministeriöstä maatalousneuvos Olli-Pekka Peltomäki sekä ylitarkastaja Hannu Porkola. Työryhmän sihteeriksi määrättiin ylitarkastaja Tommi Kämpe maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmän tuli valmistella ehdotuksensa tukipolitiikan osalta syyskuun 2001 loppuun mennessä ja loppuraportti määrättiin valmistuvaksi vuoden 2001 loppuun mennessä.

Työryhmä kokoontui 12 kertaa. Asiantuntijoina työryhmässä kuultiin kehityspäällikkö Juha Helanderiä Maaseutukeskusten Liitosta, linjajohtaja Jarmo Jugaa kotieläinjalostuskeskus Fabasta, professori Kyösti Pietolaa ja tutkija Pekka Pihamaata Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen Taloustutkimuksesta sekä alkutuotantopäällikkö Olli Paakkalaa ja kehityspäällikkö Jukka Rantalaa LSO Foods Oy:stä.

Suoritettuaan toimeksiantonsa mukaiset tehtävät työryhmä jättää kunnioittavasti raporttinsa maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 30. tammikuuta 2002

Pekka Sandholm

Sinikka Hassinen

Anna-Maija Heikkilä

Sami-Jussi Talpila

Olli-Pekka Peltomäki

Hannu Porkola

Tommi Kämpe

TIIVISTELMÄ

Naudanlihantuotannon laskevan kehityksen ennustetaan jatkuvan Suomessa. Pessimistisimpien arvioiden mukaan tuotannon ja kulutuksen eron arvellaan kasvavan tämän vuosikymmenen loppupuolella jopa 16 miljoonaan kiloon. Suomessa joulukuussa 2001 löydetty BSE-tapaus ei näyttäisi vaikuttavan kuluttajien tottumuksiin vaan kysynnän arvellaan kehittyvän kuten aiemmin ennustettiin. Useampi uusi BSE-löydös saattaisi muuttaa tilannetta.

Nautaeläinten kokonaismäärän supistuessa tuotanto on mahdollista säilyttää kulutusta vastaavana nostamalla teuraspainoja ja lisäämällä emolehmien määrää lähelle Suomen kansallista emolehmäpalkkiokiintiötä. Teuraspainojen nousu edellyttää kansallisesti päätettävien tukien kohdentamista painaville eläimille ja raskaiden ruhojen suosimista teurastamojen hinnoittelussa. Tukia on tarkasteltava vuosittain niin, että jalostuksen ja tuotantotapojen kehityksen kautta saatava kasvupotentiaali hyödynnetään optimaalisesti. Raskaita ruhoja suosimalla voidaan tukea ohjata myös emolehmätuotantoon.

Jalostuksen avulla eläinten kasvukykyä on parannettava korkeampien teuraspainojen saavuttamiseksi. Maitotiloilta on saatava kasvuominaisuuksiltaan parempia lihanautoja. Lypsylehmien lypsykausien lisäämisellä maitotilat saavat taloudellista hyötyä ja siemennyksissä voidaan käyttää myös liharotuja.

Rakennepolitiikan avulla on pyrittävä luomaan tehokkaita ja kannattavia yksiköitä. Nykyistä investointihalukkuutta on hyödynnettävä tuotantorakenteen kehittämiseksi ja yksikkökoon kasvattamiseksi. Emolehmätuotannossa voidaan erikoistua lehmien pitoon ja jättää vieroitettujen eläinten kasvatus siihen erikoistuneelle tilalle.

Investoinneista suurempi osa pitäisikin suunnata emolehmätuotantoon, koska lypsylehmämäärän alentuessa on nautakasvattamoiden riskinä puute kasvatettavasta eläinaineksesta. Tuotantorakenteen muutuksessa ja rakennettaessa uutta kapasiteettia olisi investointien määrää ja kohdentumista kyettävä seuraamaan ja ohjaamaan nykyistä paremmin, jotta vasikkapulan tapaiset pullonkaulat tuotannossa vältetään ja investoinneista saadaan paras mahdollinen tuotto.

Yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteena on lähes koko Suomen EU-jäsenyyden ajan ollut tarjonnan rajoittaminen eläinmäärää supistamalla ja teuraspainoja keventämällä. Tämä politiikka on sopinut huonosti Suomen markkinatilanteeseen. Naudanlihantuotannon markkinajärjestelyn välitarkastelun lähestyessä on kotimaassa käynnistettävä valmistelu Suomelle edullisten ratkaisujen löytämiseksi ja niiden perustelemiseksi Euroopan unionin päättäjille.

Naudanlihantuotanto on hyvin tukiriippuvainen tuotantosuunta. Tuotanto vaatii myös paljon rehualaa. Suomessa pellon kautta maksettava tuki on alhainen, joten kannattava tuotanto edellyttää palkkion hakemista kaikille eläimille. Metsälaitumien ja joutomaiden laajempi hyödyntäminen ja niiden lukeminen osaksi rehualaa parantaisi tuotantoedellytyksiä erityisesti emolehmätuotannossa.

Luonnonmukaisesti tuotetun naudanlihan kysyntä on tällä hetkellä tarjontaa suurempi. Luomulihan tuotannon lisäämiseksi olisi harkittava luomutukien kohdentamista myös eläimille, sillä luonnonmukaisesti tuotettua rehua jää hyödyntämättä. Erityisesti emolehmätiloille luomutuotanto voisi olla varteenotettava vaihtoehto.

Rakennetukien ja myönteisen Agenda 2000 -ratkaisun ansiosta naudanlihasektorilla on tällä hetkellä positiivinen ilmapiiri. Nykytilannetta on hyödynnettävä tuotannon saattamiseksi kilpailukykyiseksi, sillä vain tehokas ja kannattava tuotanto voi pitkällä aikavälillä menestyä ja turvata kotimaisen naudanlihan tarjonnan.

1 JOHDANTO	5
2 NAUDANLIHAN TUOTANTO JA KULUTUS	6
2.1 TUOTANTO JA TUOTANTOENNUSTE SUOMESSA	6
2.2 KULUTUS JA KULUTUSENNUSTE SUOMESSA	7
2.3 NAUTAEÄINTEN JA NAUT ATILOJEN MÄÄRÄN KEHITYS	8
2.4 TUOTANNON ALUEELLINEN RAKENNE	10
2.5 TUOTANTO JA KULUTUS EU:SSA SEKÄ MUUALLA MAAILMASSA	11
2.6 VIENTI JA TUONTI.....	12
3 SUORAT TUET	13
3.1 HISTORIA.....	13
3.2 EU:N TUKIPOLITIikka.....	13
3.2.1 Emolehmäpalkkio.....	13
3.2.2 Sonni- ja härkäpalkkio.....	14
3.2.3 Laajaperäistämispalkkio.....	14
3.2.4 Teurastuspalkkio ja lisätuki.....	15
3.3 KANSALLISET TUET.....	16
3.4 SUORIIN TUKIIN LIITTYVIÄ ONGELMIA.....	17
3.5 TUKIJÄRJESTELMIEN TULEVAISUUS	17
4 RAKENNEPOLITIikka	18
4.1 NAUDANLIHANTUOTANNON INVESTOINTITUKI	18
4.2 VASIKOIDEN SAATAVUUS JA RAKENTAMISVAUHTI.....	19
4.3 KOKOLUOKKAJAKAUMA ELÄINPAIKKOJEN MUKAAN.....	20
4.4 INVESTOINTIEN KANNATTAVUUS.....	20
4.5 INVESTOINNIT EMOLEHMÄNAVETOIHIN.....	21
4.6 TUKI EMOLEHMÄTALouden JALOSTUSNAUTOJEN HANKKIMISEEN.....	21
5 TUOTANNON NYKYTILA	22
5.1 TUOTANTOMENETELMÄT	22
5.1.1 Maitorotuun perustuva naudanlihantuotanto.....	22
5.1.2 Emolehmiin perustuva naudanlihantuotanto.....	23
5.1.3 Luonnonmukainen naudanlihantuotanto.....	24
5.2 JALOSTUS.....	24
5.2.1 Tavoitteet.....	24
5.2.2 Lypsylehmien kestävyys ja sen vaikutus naudanlihan tarjontaan.....	25
5.3 RUHOJEN LAATU.....	26
5.4 OPTIMAALINEN TEURASPAINO	28
5.5 TUOTTAVUUS JA KANNATTAVUUS.....	28
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	31
6.1 TAVOITE.....	31
6.2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN ANALYYSI	31
6.3 TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	32
6.3.1 Tukipolitiikka.....	33
6.3.2 Jalostus.....	35
6.3.3 Neuvonta.....	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	39

1 Johdanto

Kotimaisen naudanlihantuotannon määrä on alittanut kulutuksen jo 1990-luvulla ja vajeen on arvioitu kasvavan vuosi vuodelta yhä suuremmaksi. Vaje on katettu tuontilihallalla niin muista EU:n jäsenvaltioista kuin kolmansista maistakin. Kuluttajat pitävät kotimaista naudanlihaa turvallisena ja kysyntää olisi varsinkin kotimaiselle laatu lihalle.

Naudanlihantuotannon laskeva kehitys huolestuttaa useita tahoja ja naudanlihantuotannon kasvatamiseksi on pohdittu keinoja niin tutkimuksissa, seminaareissa kuin muissakin naudanliha-alan asiantuntijoiden tapaamisissa.

Maa- ja metsätalousministeriö asetti työryhmän selvittämään mahdollisuuksia kotimaisen naudanlihantuotannon elvyttämiseksi.

Työryhmän tehtäväksi määrättiin tehdä ehdotuksia naudanlihantuotannon edellytysten parantamiseksi Suomessa. Työryhmän tuli selvittää tukipolitiikan, neuvonnan ja jalostuksen mahdolliset ongelmakohdat ja mahdollisuudet hyödyntää maitosektorin lihantuotantokapasiteettia nykyistä paremmin. Lisäksi työryhmän oli selvitettävä mahdollisuudet parantaa emolehmiin perustuvan tuotannon edellytyksiä.

Työryhmä määrättiin huomioimaan selvityksessään erityisesti:

- mahdollisuudet ohjata maito- ja lihasektorin tuotantoa tukipolitiikalla,
- jalostustavoitteet,
- maitokarjojen uudistus,
- teuraspainojen nosto, sekä
- lihakkuusominaisuuksien parantaminen.

Tässä kotimaisen naudanlihantuotannon elvyttämistä selvittävän työryhmän loppuraportissa kuvataan naudanlihantuotannon nykytilaa, esitetään tuotannon ongelma-kohtia ja lopuksi luvussa kuusi kerrotaan työryhmän toimenpide-ehdotukset tukipolitiikkaa, jalostusta sekä neuvontaa koskien. Lähtökohtana työryhmällä toimenpide-ehdotuksia tehdessään oli pitäytyä naudanlihasektorin nykyisessä määräraha-kehityksessä.

BSE-tautitapauksen löytyminen Suomesta työryhmän toimikauden aikana ei ole aiheuttanut vastaavaa naudanlihan kulutuksen romahtamista kuin muissa EU-maissa. Vaikka naudanlihan kulutus on vuonna 2001 alentunut hieman aikaisempaan vuoteen verrattuna, ei sen kuitenkaan arvioida vaikuttavan työryhmän perustamisen taustalla olevaan huoleen kulutuksen ja tuotannon kasvavasta epäta-
sapainosta.

2 Naudanlihan tuotanto ja kulutus

2.1 Tuotanto ja tuotantoennuste Suomessa

Naudanlihantuotanto perustuu Suomessa 90 prosenttisesti maitotiloilta saatavaan eläinainekseen. Naudanliha on siis eräällä tavalla maidon sivutuote. Lypsylehmien keskituotokset ovat kasvaaneet varsin nopeasti, joten kansallisen maitokiintiön tuottamiseen tarvitaan entistä vähemmän lehmä ja lihantuotantoon tulevien eläinten määrä vähenee. Samalla eläinten lihantuotanto-ominaisuudet heikkenevät.

Emolehmiin perustuva tuotanto on alle 10 miljoonaa kiloa. Tuotanto oli lievässä kasvussa 1990-luvun puolivälissä, mutta kääntyi vuosikymmenen loppupuolella uudelleen laskuun.

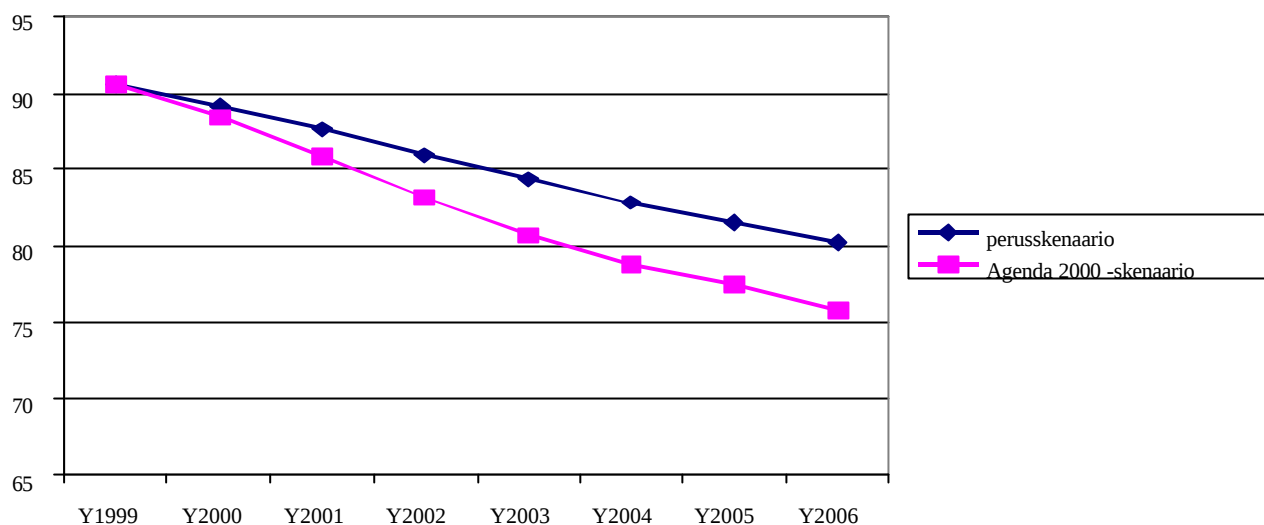
Tuotetun naudanlihan kokonaismäärä on laskenut Suomessa 1990-luvun alusta alkaen. Viimeisen vuosikymmenen aikana tuotanto aleni noin neljänneksen ja kehitys on edelleen jatkunut joskin hitaammin. Vuoden 2001 tuotanto oli noin 89 miljoonaa kiloa ja 2006 sen arvioidaan nykykehityksen perusteella olevan noin 76-84 miljoonaa kiloa (Elintarviketieto, MTT). Ennusteen suuri vaihtelu johtuu vaihtelusta teuraspainojen kehityksen ennakkoinnissa.

Tuotannon väheneminen on johtunut lihantuotantoon maitotiloilta saatavien eläinten määrän vähenemisen lisäksi heikosta kannattavuudesta ja harjoitetusta politiikasta. Heikkoon kannattavuuteen on ollut syynä alhainen tuottajahinta ja tuotannon tehottomuus, joka johtuu pienistä ja epärationaalisista yksiköistä.

Liittyminen yhteisiin markkinoihin alensi tuottajahintaa voimakkaasti ja heti perään ensimmäiset epäilyt BSE-taudin ja Creutzfeldt-Jakobin -taudin muunnoksen yhteydestä romahduttivat Euroopan markkinat. Tuotannon tasapainottamiseen tähtäävä yhteinen maatalouspolitiikka on sopinut huonosti Suomen markkinatilanteeseen.

Naudanlihantuotanto aleni oli 1990-luvulla pari prosenttia vuosittain. MTT:n vuoteen 2006 saakka ulottuvissa laskelmissa tuotannon on arvioitu vähenevän tasaisesti Suomessa (kuvio 1). Perusskenaariossa (vuoden 1999 hintojen ja tukien pysyessä muuttumattomina) naudanlihantuotanto vähenee 80 miljoonaa kiloon vuoteen 2006 mennessä. Agenda 2000 –skenaariossa tuotanto on noin 4 miljoonaa kiloa vähemmän eli 76 miljoonaa kiloa vuonna 2006.

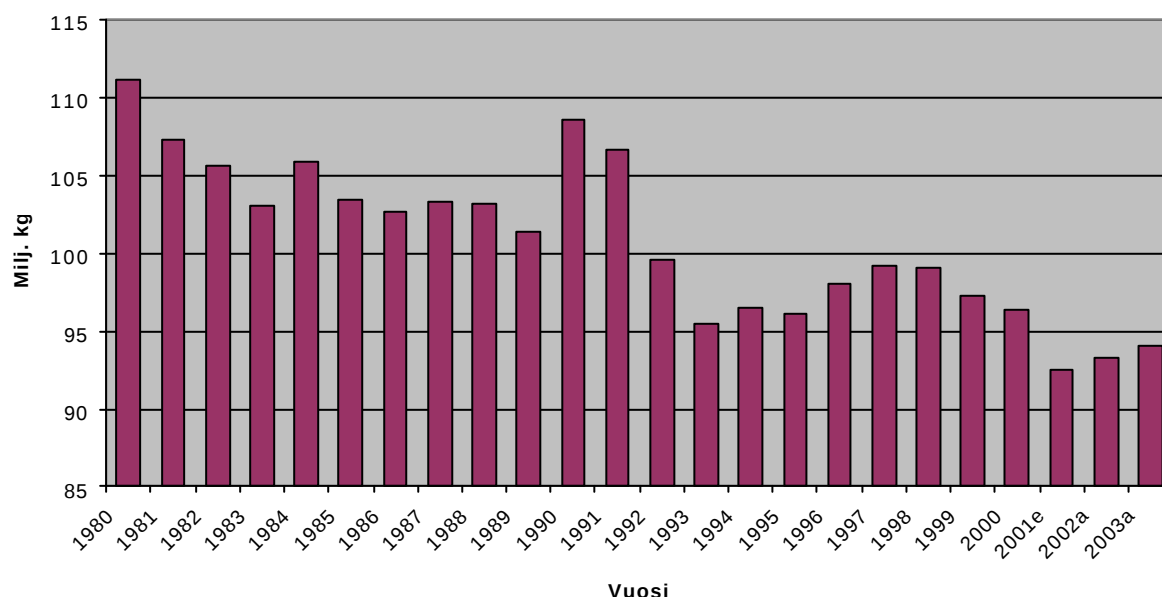
Lypsykarjarotuisten sonnien teuraspaino laskee Agenda 2000 –skenaariossa enemmän kuin perusskenaariossa, mikä saa aikaan suhteellisesti suuremman vähenemisen naudanlihantuotannossa kuin maidontuotannossa. Emolehmiä on vuonna 2006 Agenda 2000 –skenaariossa noin 27 000 eli määrä pysyisi ennallaan, kun perusskenaariossa lukumäärä alenisi noin 7 000 emolehmällä.

Kuvio 1. Naudanlihantuotanto eri skenaarioissa (milj. kg.)
Lähde: Agenda 2000:n vaikutus Suomen maatalouteen. MTTL:n tutkimuksia 244.

2.2 Kulutus ja kulutusennuste Suomessa

BSE-kriisit eivät ole merkittävästi vaikuttaneet Suomen naudanlihamarkkinoihin. Luottamus kotimaiseen naudanlihaan on säilynyt edelleen hyvänä. Naudanlihan kulutus on kuitenkin ollut selvässä laskussa. Tämä kehitys on yleinen muissakin maissa.

Kuvio 2. Naudanlihan kulutus Suomessa 1980 - 2003.

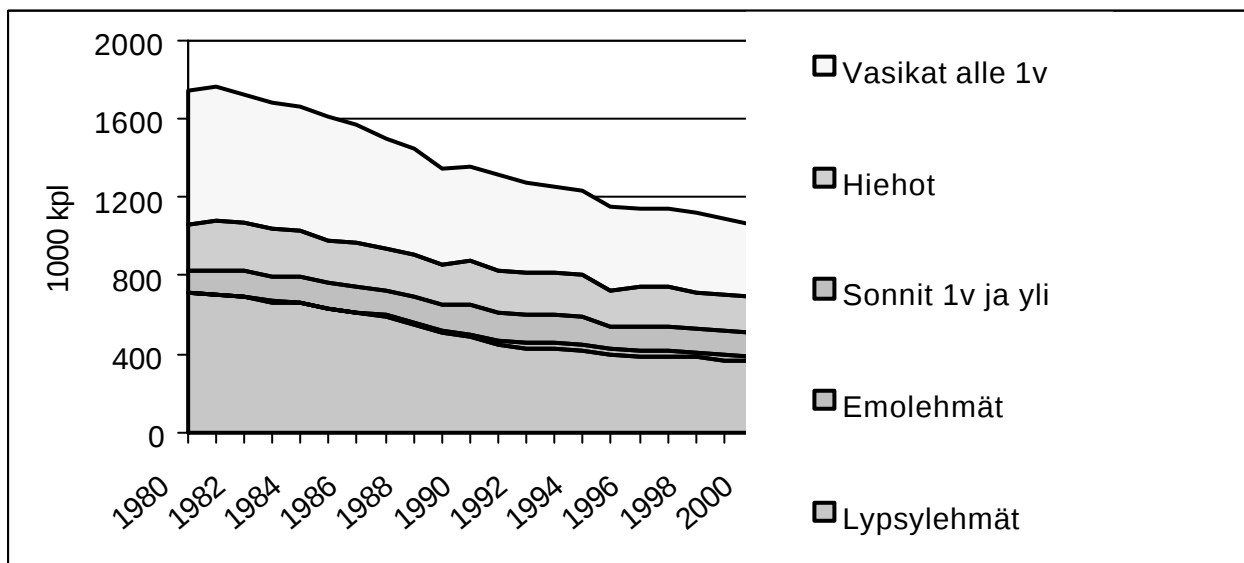
Suomessa kulutus oli vielä 1980-luvulla selvästi yli 100 miljoonaa kiloa vuodessa, mutta taittui 1990-luvun alkupuolella sen alle. Vuoden 2001 kulutus oli noin 92 miljoonaa kiloa, jossa vähennystä edelliseen vuoteen on 6 prosenttia. Kulutus aleni voimakkaasti alkuvuonna velloneen BSE-keskustelun takia, mutta palautui loppuvuonna edellisen vuoden tasolle.

Elintarviketieto arvioi kulutuksen vakiintuvan noin 94 miljoonan kiloon tällä vuosikymmenellä (kuvio 2), joten ilman erityistoimenpiteitä Suomen nettotuonti kasvaisi selvästi.

Kulutetun naudanlihan arvo ei ole laskenut niin paljon kuin kilojen perusteella voitaisiin olettaa. Vaikka vieläkin suuri osa naudanlihasta käytetään jauhelihana, myös naudan arvo-osien kulutus on kasvanut. Vuonna 2000 naudanlihaa kulutettiin 19 kiloa henkilöä kohti, mikä on hieman EU:n keskitason alapuolella. Siian- ja siipikarjanlihan kulutus mukaan lukien suomalaiset syövät reilut 65 kiloa lihaa vuodessa. Naudanlihan osuus on pienentynyt varsinkin siipikarjanlihan kasvattaessa osuuttaan voimakkaasti. Lihankulutuksesta vajaan 30 prosenttia on nautaa.

2.3 Nautaeläinten ja nautatilojen määrän kehitys

Nautaeläinten yhteenlaskettu lukumäärä on alentunut vuoden 1980 1,7 miljoonasta noin miljoonaan nautaan (kuvio 3). Pelkästään EU-jäsenyyden aikana naudanlihaa tuottavia tiloja on poistunut tuotannosta noin kolmannes.

Kuvio 3. Nautaeläinten lukumäärä Suomessa 1980 - 2000.
Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 2000.

Lypsylehmien määrä on vähentynyt sekä tilojen lukumäärän vähentyessä että maidon keskituotoksen kasvaessa, sillä kiintiöt rajoittavat maidon kokonaistuotantoa. Lehmien lukumäärä on lähes puolittunut 20 vuodessa. Vuonna 2001 maassamme oli noin 355 000 lypsylehmää, kun vuonna 1980 lukumäärä oli yli 700 000.

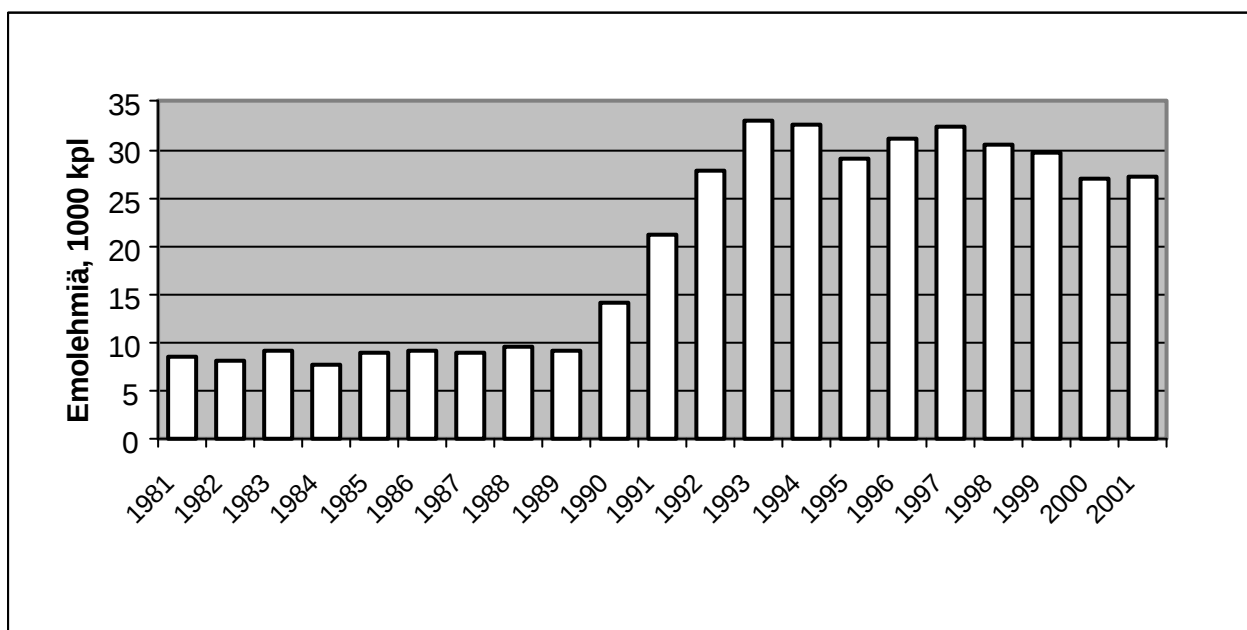
Lokakuussa 2001 Suomessa oli noin 20 300 maidontuottajaa, jotka toimittivat maitoa meijeriin (Kallinen 2001). Tuottajien arvioiden mukaan lypsylehmien määrä alenisi vuoteen 2007 mennessä

noin 6 prosentilla eli 22 000 lehmällä. Tällöin lehmiä olisi 333 000. Maitotiloja poistuu tuottajien omien arvioiden mukaan noin 6 000 kappaletta. Jatkavien tilojen koko kasvaa keskimäärin lähes yhdellä lehmällä vuosittain.

Elintarviketiedon mukaan Suomessa oli vuonna 2001 yhteensä 5700 naudanlihantuotantoon erikoistunutta tilaa. Näistä yli 4000:n tuotanto perustuu ostovasikoiden kasvatukseen ja noin 1 500:n emolehmiin. Lisäksi noin tuhannella maitotilalla kasvatettiin emolehmiä, joskin määrällisesti maitotiloilla olevien emolehmien lukumäärä on pieni.

Tuottajien suunnitelmiin perustuen Elintarviketieto on arvioinut naudanlihantuotantoon erikoistuneiden tilojen määräksi vuonna 2007 noin 4500 tilaa. Ostovasikoiden kasvatukseen perustuvien tilojen lukumäärä alenisi arvioiden mukaan reilulla tuhannella, mutta emolehmätilojen määrä pysyisi ennallaan. Yksikkökoon kasvamisen myötä emolehmätiloilla olevien emolehmien lukumäärä lisääntyisi vuodesta 2001 yli 7 000:lla. Maitotiloilla olevien emolehmien määrä tosin alenisi 2 000:lla.

Emolehmien määrä on alkanut vähentyä 1990-luvun loppupuolella (kuvio 4). Enimmillään emolehmiä oli reilut 33 000, mutta vuonna 2000 emolehmäpalkkiota haettiin enää vain 27 100 emolehmästä. Tällä hetkellä emolehmiä on vajaalla 1 500 emolehmätilalla. On siis palattu 1990-luvun alun emolehämäärään.

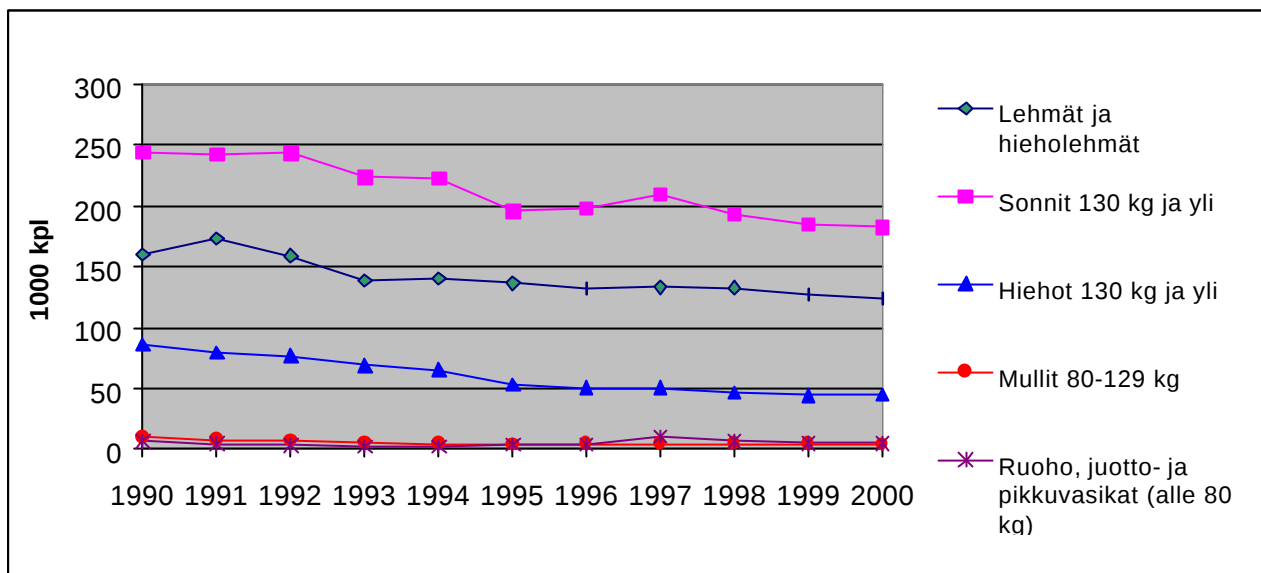

Kuvio 4. Emolehmien määrä 1981-2001.

Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 2000, Vuoden 2001 määrä: Elintarviketieto.

Emolehmiä on noin seitsemän prosenttia lypsylehmien määrästä. Kaikkien nautaeläinten lukumäärästä emolehmiä on vain pari kolme prosenttia. Maassamme tuotetusta naudanlihasta yli 90 prosenttia on siis maitorotuisten eläinten lihaa.

Vuosittain teurastettujen nautojen määrä on myös alentunut kymmenessä vuodessa huomattavasti (kuvio 5). Vielä vuonna 1990 nautaeläimiä teurastettiin noin puoli miljoonaa. Vuonna 2000 teurastettiin enää noin 360 000 nautaa. Tälle vuosituhannelle tultaessa teurastusmäärien lasku on hidastunut.

Kuvio 5. Teurastettujen nautojen määrä Suomessa 1990-2000
Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 1995, 2000.

2.4 Tuotannon alueellinen rakenne

EU-jäsenyyden aikana naudanlihantuotannon alueellisessa rakenteessa on tapahtunut kokonaistuotantomääriä tarkasteltaessa pieniä muutoksia (taulukko 1). Suhteellinen tuotantomäärä Lounais- ja Kaakkois-Suomessa on pienentynyt. Itä-Suomen, Pohjanmaan sekä Pohjois-Suomen osuudet ovat puolestaan kasvaneet tai säilyneet ennallaan.

Taulukko 1. Naudanlihantuotanto eri alueilla vuosina 1994, 1998 ja 2000.
Lähde: Elintarviketieto

	1994		1998		2000	
	milj. kg	%	milj. kg	%	milj. kg	%
Lounais-Suomi	18,2	17	16,3	17	14,4	16
Kaakkois-Suomi	15,1	14	13,3	14	12,0	13
Itä-Suomi	28,1	27	25,6	27	25,7	28
Pohjanmaa	36,9	35	32,5	35	33,0	36
Pohjois-Suomi	7,2	7	6,3	7	6,3	7
Koko maa	105,5	100	94,0	100	91,4	100

Myös emolehmien alueellinen sijoittuminen on jonkin verran muuttunut EU-jäsenyyden aikana. Taulukossa 2 käytetty pohjoinen-etelä -jaottelu seuraa lähestulkoon tukialueiden AB ja C rajaa.

1990-luvun loppupuoliskon aikana noin kaksi prosenttia tuotannosta on siirtynyt etelästä pohjoiselle alueelle.

Taulukko 2. Emolehmien alueellinen sijainti.

Lähde: Maatilatilastollinen vuosikirja 1996, 1998, 2000.

Vuosi	Etelä-Suomi*		Pohjois-Suomi		Koko maa
	1000 kpl	%	1000 kpl	%	1000 kpl
1995	15,6	53,6	13,5	46,4	29,1
1997	17,2	53,1	15,2	46,9	32,4
1999	15,3	51,7	14,3	48,3	29,6

* Uudenmaan, Varsinais-Suomen, Satakunnan, Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen sekä Etelä-Savon TE-keskusten alueet.

2.5 Tuotanto ja kulutus EU:ssa sekä muualla maailmassa

Euroopan unioni on Yhdysvaltojen jälkeen maailman toiseksi suurin naudanlihantuottaja. Vuonna 1999 tuotantomäärä oli noin 7,6 miljoonaa tonnia. Koko maailman naudanlihantuotanto oli samaan aikaan noin 59 miljoonaa tonnia.

Maailman kokonaistuotannosta noin 5,4 miljoonaa tonnia päätyy vientiin. EU:sta vietiin vuonna 1999 noin 0,9 miljoonaa tonnia naudanlihaa. Merkittävimmät viejät EU:n ohella ovat Australia, USA, Uusi-Seelanti, Brasilia, Kanada ja Argentiina. OECD-maiden osuus viennistä on lähes 95 %.

Naudanlihantuotannon merkitys vaihtelee EU:n eri jäsenmaiden maataloussektoreilla. Naudanliha on merkittävin maataloustuote Irlannissa ja Belgiassa. Naudanlihan osuus koko EU:n maataloustuotannosta on reilu kymmenys. Suomen osuus EU:n naudanlihantuotannosta on noin 1,5 %.

Naudanlihan kulutuksen odotetaan kasvavan varsinkin kehitysmaissa niiden kansantuotteiden kasvaessa. Yhdysvaltojen maatalousministeriön ennusteen mukaan kulutuksen kasvu olisi voimakasta etenkin Aasiassa. Myös Brasiliassa, Meksikossa sekä Keski- ja Itä-Euroopan maissa kulutuksen on arvioitu kasvavan. Kehittyneimpien maiden kulutuksen odotetaan vähenevän tai pysähtyvän kuluttajien oletettavasti kasvattaessa sianliha- ja siipikarjatuotteiden kulutusta. FAO:n ennusteen mukaan koko maailman naudanlihan kulutus kasvaa tasaisesti kohti vuotta 2030 mentäessä, jolloin kaiken lihan kulutus olisi keskimäärin 44 kg henkeä kohti.

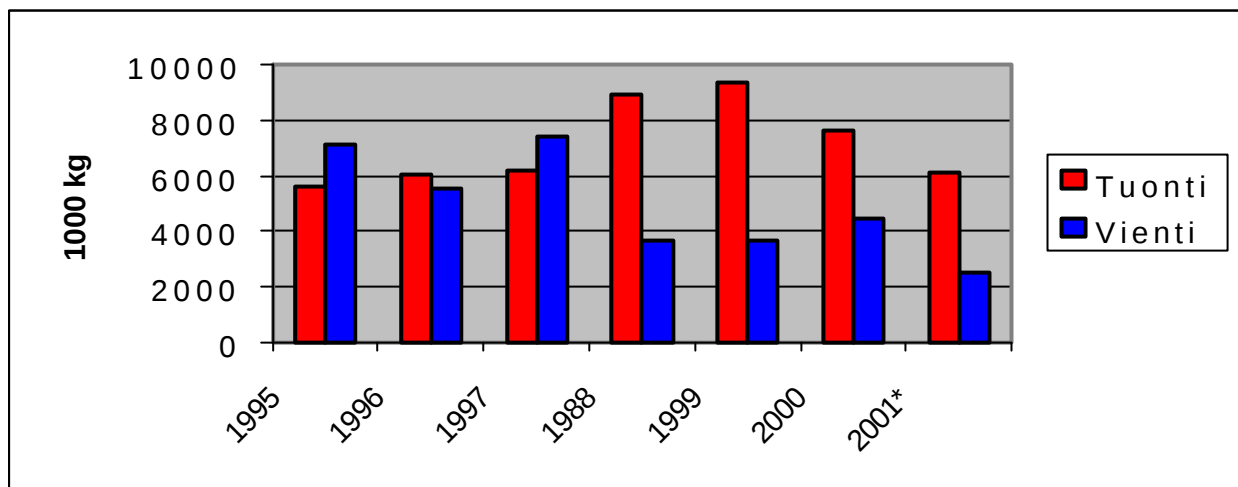
Yhdysvaltojen maatalousministeriö ja FAPRI odottavat naudanlihan kaupan kasvavan maailmanmarkkinoilla vuosien 2000-2009 aikana 17-32 %. Suurin osa kasvusta keskittyy Aasiaan ja Meksikoon. Myös FAO:n raportti tukee keskipitkän aikavälin kasvua ja ennustaa varsinkin kehitysmaiden osuuden tuotannosta ja siten myös maailmanmarkkinakaupasta kasvavan. Tuotanto kasvaa maailmanlaajuisesti vuosittain 1,1-1,5 %.

Komission ennusteet naudanlihasektorin tuotannosta ulottuvat vuoteen 2005. Laajentumisen vaikutuksia arvioitaessa komission oletuksena oli kaikkien 10 hakijamaan liittyminen unioniin vuonna 2004 sekä yhteisen maatalouspolitiikan soveltaminen sen nykyisessä muodossa koko laajentuneen unionin alueella. Naudanlihan vuonna 2004 alkava hintojen nousu uusissa jäsenmaissa lisäisi tuotantoa ja vaikuttaisi negatiivisesti kulutukseen ylijäämän kasvaessa 435 000 tonnilla vuoteen 2005

mennessä. Määrä tulisi siis nykyisen 15 jäsenen unionin tuottaman 500 000 tonnin ylijäämän lisäksi.

2.6 Vienti ja tuonti

Vuodesta 1998 alkaen kotimainen naudanlihantuotanto ei ole kattanut kulutusta. Vuoden 2000 96,4 miljoonan kilon kulutuksesta noin 10 prosenttia oli tuonnin varassa. Kyseisenä vuonna Suomesta vietiin Elintarviketiedon mukaan vajaat 6 miljoonaa kiloa luullista naudanlihaa viennin arvon kasvaessa 30 % edellisvuodesta. Kuvio 6 perustuu tullin tilastoihin, joissa luutonta lihaa ei ole muutettu luulliseksi. Luuttoman lihan muuttamiseksi luulliseksi käytetään 28 prosentin luullisäystä.

Kuvio 6. Naudanlihan vienti ja tuonti 1995-2000.

Lähde: Tullin tilastot. Vuoden 2001 ennuste: Elintarviketiedon tammi-lokakuun tietojen perusteella arvioituna.

EU-jäsenyyden aikana on tapahtunut muutoksia naudanlihan tuonnin ja viennin rakenteissa. Ruhojen kauppa on vähentynyt selvästi. Ruhojen osuus tuonnista oli vain pari prosenttia vuonna 2000, kun osuus vuonna 1995 oli vielä lähes seitsemän prosenttia. Leikattujen palojen kauppa on lisääntynyt eniten. Luuttoman lihan tuonti on kaksinkertaistunut 1990-luvun jälkipuoliskolla. Vajaa puolet kaikesta tuonnista on luutonta lihaa, joka tuodaan maahan tuoreena tai jäähdytettynä. Myös luuttoman lihan vienti on kasvanut huomattavasti. Viennistä noin puolet on tuoreen tai jäähdytetyn luuttoman lihan kauppaa.

3 Suorat tuet

3.1 Historia

Ennen EU-jäsenyyttä maatalouden taloudellista toimintaympäristöä sääteli maataloustulolaki, joka oli Suomen maatalouspolitiikan keskeisin osa. Maataloustulolaissa säädettiin tuottajahinnoista sekä muun muassa tuotanto- ja vientikatoista. Käytössä oli myös erilaisia maataloustuotannon vähentämiseen tähtääviä toimenpiteitä.

Naudanlihantuotantoa tuettiin jo ennen EU-aikaakin. Naudanlihan tuotantotuen avulla pyrittiin nostamaan teuraspainoja. Kymmenen vuotta sitten lisähintaa maksettiin teuraspainon ylittäessä annetut rajat (sonneilla alkaen 190 kg ja hiehoilla alkaen 170 kg). Lisähinnan suuruus vaihteli tukialueittain. Korkeimmillaan naudanlihan tuotantotuki yli 220 kg painavalle sonnille tai hieholle oli 16,10 mk/kg. Myös emolehmäkohtaista tukea maksettiin. Sen suuruus vuonna 1992 oli 1 700 mk/emolehmä. Tukea sai enintään 30 emolehmältä.

Vuoden 1992 EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistuksessa laskettiin naudanlihan hallinnollisia hintoja. Tulonmenetyksiä korvattiin eläinpalkkioilla. Vuonna 1999 sovitussa Agenda 2000 -uudistuksessa eläinpalkkioiden määrää päätettiin lisätä kolmen vuoden aikana kuten kohdassa 3.2 kuvataan.

3.2 EU:n tukipolitiikka

EU:n naudanlihantuotantoa ohjataan naudan- ja vasikanlihan markkinajärjestelyjen avulla. Tavoitteena on tasapainottaa markkinoita ja turvata tuottajille kohtuullinen tulotaso. Käytettävissä olevia keinoja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ovat suorat tuet, yksityisen varastoinnin tuki sekä interventiojärjestelyt. Tässä tukipolitiikkaa käsittelevässä luvussa keskitytään EU:n tukimuodoista ainoastaan suoraan tuottajille maksettaviin tukiin.

Naudanlihantuotannolle maksettavia EU:n kokonaan rahoittamia tukia ovat:

- emolehmäpalkkio,
- sonni- ja härkäpalkkio,
- sonnien, emolehmien ja vuoristoalueen lypsylehmien laajaperäistämispalkkio, sekä
- teurastuspalkkio ja lisätuki.

Seuraavissa kappaleissa esitellään edellä mainitut tukimuodot:

3.2.1 Emolehmäpalkkio

Emolehmäpalkkiota voidaan myöntää, jos hakijalla on vähintään yksi tukikelpoinen emolehmä. Palkkion myöntämiseksi tuottajalla tulee olla emolehmäkiintiö, jota vastaavalle määrälle eläimiä tuottaja voi enintään saada tukea. Palkkion suuruus vuonna 2001 on 182 euroa eläintä kohden. Emolehmäpalkkiota maksettiin vuonna 2000 yhteensä 23 300 emolehmästä sekä 3 500 hiehosta noin 1 400 tilalle.

Emolehmäpalkkion saamisen edellytyksiä ovat eläinten tukikelpoisuuteen ja eläinsuojeluun liittyvien edellytysten lisäksi mm. ympäristöehtojen noudattaminen. Nämä edellytykset ovat yhteisiä kaikille EU:n kokonaan rahoittamille eläinpalkkioille. Eläintiheys on nautaeläinten palkkioiden maksamista rajoittava tekijä.

Emolehmäpalkkiota voidaan maksaa vuonna 2001 enintään 2,0 eläinyksikölle rehuhehtaaria kohti. Vuonna 2002 raja on 1,9 ey/ha ja vuodesta 2003 alkaen 1,8 ey/ha. Rehualaan voidaan emolehmäpalkkiossa sekä sonni- ja härkäpalkkiossa ilmoittaa viljaa, viljeltyä nurmea tai luonnonlaidunta. Suomessa eläintiheys on EU:n viidenneksi alhaisin, jos eläinmäärää verrataan maatalouskäytössä olevan maan pinta-alaan.

Emolehmäpalkkiota myönnettäessä ei Suomessa sovelleta jäsenvaltioille vapaaehtoista 120 000 kilon tuottajakohtaista maidon enimmäisviitemäärää. Rajan poistamisella on haluttu parantaa naudanlihantuotannon kannattavuutta, rakennekehitystä sekä erikoistuneen naudanlihantuotannon ja tuottajien välisen yhteistyön edellytyksiä.

3.2.2 Sonni- ja härkäpalkkio

Sonnipalkkio voidaan maksaa kerran sonninin elinaikana. Härästä palkkiota voidaan maksaa kaksi kertaa: ensimmäisessä ikäryhmässä, kun eläin on tilallapitoajan alkaessa vähintään 7 kuukauden ja enintään 19 kuukauden ikäinen. Toisessa ikäryhmässä härästä voidaan maksaa tukea, kun eläin on tilallapitoajan alkaessa vähintään 20 kuukauden ikäinen. Sonnipalkkion suuruus vuonna 2001 on 185 euroa sonnia kohti. Härkäpalkkion suuruus vuonna 2001 on 136 euroa härkää ja ikäryhmää kohti.

Sonnipalkkiota maksettiin vuonna 2000 noin 182 000 sonnista. Sonnien kastroiminen on Suomessa vähäistä, joten härkäpalkkioita maksettiin vain 160 härästä. Sonnipalkkioita maksettiin noin 13 700 tilalle.

Sonni- ja härkäpalkkioita myönnettäessä ei sovelleta 90 eläimen tilakohtaista rajaa samoin perustein kuin edellä emolehmäpalkkion kohdalla on selvitetty. Rajan poistaminen vuonna 2000 johti yli 90 eläimen kasvattamoiden määrän kasvuun.

3.2.3 Laajaperäistämispalkkio

Laajaperäistämispalkkiota maksetaan niille nautaeläimille, joista tuottajalle maksetaan sonni-, härkä- tai emolehmäpalkkiota. Palkkio maksetaan tilan eläintiheyden perusteella. Palkkion maksamisessa voidaan käyttää kahta eri mallia, joista Suomessa on valittu portaittainen vaihtoehto. Vuodesta 2002 alkaen laajaperäistämispalkkion eläintiheysrajat sekä palkkion taso ovat muuttuneet. Jos eläintiheys on alle 1,4 ey/ha, tukea maksetaan 80 euroa ja jos tiheys on välillä 1,8-1,4 ey/ha, tuki on 40 euroa.

Laajaperäistämispalkkiossa rehualaan voidaan lukea nurmet, mukaan lukien luonnonlaitumet, rehujuurikasvit ja rehukaali. Rehualaan ei voi kuulua lohkoja, joilla viljellään peltokasvien tukeen oikeuttavia kasveja eikä nurmilohkoja, jotka kuuluvat CAP-säilörehunurmituen piiriin. Lisäksi rehualasta vähintään puolet on oltava nautaeläimille ja/tai lampailla soveltuvaa laidunta, jolla kasvaa pääasiassa nurmikasveja. Vaatimus laiduntamisesta aiheuttaa Suomessa ongelmia eläinten rodun, tilussuhteiden sekä pitkän talviruokintakauden vuoksi.

Emolehmäpalkkiota saaneista tiloista 64 prosenttia sai korkeampaa laajaperäistämispalkkiota. Sonnipalkkiota saaneilla tiloilla vastaava osuus oli 54 prosenttia. Emolehmätiloilla laajentamisen este onkin emolehmien vaatiman rehualan suuri tarve, koska emolehman eläintuotantokerroin on 1,0 eli sama kuin lypsylehmällä. Esimerkiksi emolehmäkarjan laajentaminen 30 emolehmästä 60 emolehmään laajaperäistämispalkkiota haettaessa lisää rehualan tarpeen vähintään runsaasta 16 hehtaarista yli 30 hehtaariin, vaikka tilalta myytäisiin vasikat välitykseen.

Todellisuudessa emolehmien karkearehuntarpeen tyydyttämiseen riittää jonkin verran pienempi rehuala. Vuonna 2002 korkeamman laajaperäistämispalkkion eläintiheysvaatimus kiristyy alle 1,4 ey/ha. Mikäli lisäpeltoa ei ole alueella saatavissa kohtuuhintaan, laajaperäistämispalkkion rehuala-vaatimuksen kasvu tulee todennäköisesti pudottamaan osan emolehmätiloista alhaisemmalle laajaperäistämispalkkiolle vuonna 2002.

Emolehmätilojen suuren rehualatarpeen takia kansallinen nurmituki tilan tulonmuodostuksessa korostuu. Isoimmilla välitysvasikkatiloilla laajaperäistämispalkkion ehtojen toteuttaminen on hankalaa, mikä vähentää näiden tilojen kiinnostusta palkkioon. Tuotannon keskittyessä erikoistuneille tiloille, voi laajaperäistämispalkkiota saavien sonnien määrän arvioida laskevan nykytasolta.

3.2.4 Teurastuspalkkio ja lisätuki

Teurastuspalkkio maksetaan muista EU:n rahoittamista eläintuista poiketen teurastettujen eläinten perusteella. Tiedot palkkioiden maksamiseen saadaan eläintunnisterekisteristä. Teurastusperusteinen järjestelmä vaatii tuottajalta hyvin vähän erityisiä toimia palkkion saamiseksi.

Täysikasvuisista nautaeläimistä maksettavan teurastuspalkkion suuruus on 53 euroa vuonna 2001 ja vasikoista maksettavan palkkion suuruus on 33 euroa. Lisätuki, joka sekin on EU:n kokonaan rahoittamaa tukea, maksetaan ilman erillistä hakemusta teurastuspalkkioon oikeuttavista täysikasvuisista hiehoista, joiden ruhopaino on vähintään 160 kiloa sekä sonneista ja häristä, joiden ruhopaino on vähintään 270 kiloa vuonna 2001.

Suomessa lisätukea voidaan maksaa vuonna 2001 enintään 4,1 miljoonaa euroa. Lisätuen taso määräytyy vasta tukivuotta seuraavan vuoden puolella, kun lisätukeen oikeuttavien eläinten kokonaismäärä tukivuodelta on selvillä. Vuodesta 2002 alkaen lisätuen enimmäismäärä on 6,2 miljoonaa euroa.

Taulukko 3. EU:n rahoittamat eläinpalkkiot vuosina 2000-2002, euroa.

Vuosi	2000	2001	2002
Emolehmäpalkkio*	163	182	200
Sonnipalkkio*	160	185	210
Härkäpalkkio*	122	136	150
Teurastuspalkkio, vähintään 8 kk ikäiset	27	53	80
Lisäpalkkio, miljoonaa euroa	2,1	4,1	6,2
Laajaperäistämispalkkio, 2,0-1,6 ey/ha *	33	33	40
Laajaperäistämispalkkio, alle 1,6 ey/ha *	66	66	80

* Vuonna 2002 eläintiheysraja on 1,9 ey/ha ja vuodesta 2003 alkaen 1,8 ey/ha

** Vuodesta 2002 alkaen eläintiheysrajat: 2,0-1,6 ey/ha 1,8-1,4 ey/ha
1,6 ey/ha 1,4 ey/ha

3.3 Kansalliset tuet

Suomen liittymissopimus on perusta maatalouden kansallisille tuille. Maatalouden tukia koskevat liittymissopimuksen artikkelit voidaan jakaa kolmeen osaan:

- 1) siirtymäkautta 1995-1999 koskeneisiin järjestelyihin,
- 2) pitkäaikaiseen tukeen pohjoisilla alueilla, sekä
- 3) vakavien vaikeuksien varalta maksettavaan tukeen.

Kaikkien kansallisten tukien käyttöönotto edellyttää liittymissopimuksesta huolimatta erillistä komission hyväksyntää sekä säännöllistä raportointia.

Kotieläintuotannolle maksettavia kansallisia tukia ovat Etelä-Suomen kansallinen tuki sekä pohjoinen tuki. Kaikista kansallisista tuista noin 70 % maksetaan eläinperusteisesti.

Kansallisten tukien sovittaminen tasapuoliseksi eri tukialueiden välillä on ongelmallista. Tukien maksamista rajoittavat Suomen liittymissopimuksen nojalla annetut komission päätökset. Komission päätöksiin on kirjattu enimmäistuki, jotka kyseisille tuotantosunnille voidaan maksaa. Lisäksi pohjoisessa tuessa on enimmäismäärä tuotannon tasolle sekä tuotantoon käytettävälle kokonaisrahamäärälle.

Naudanlihantuotannossa komission päätösten määrittämät enimmäistukitasot eroavat eri alueiden välillä huomattavasti ja vaikeuttavat siten alueellisen tasapainon löytämistä. Emolehmien osalta esimerkiksi vuonna 2001 maksuvaltuus C-tukialueella on 1 900 mk/eläinyksikkö, kun alueilla A ja B maksuvaltuus on vain 400 mk eli erotus on 1 500 mk (taulukko 4). Kansallisten tukien maksuvaltuudet maito- ja naudanlihasektoreilla alenevat keskimäärin 3,5 % vuodessa vuosina 2000 - 2003.

Etelä-Suomen alueella emolehmiin perustuvan lihan tuotannon alhaista enimmäistukimäärää on voitu osittain korvata rehunurmituen avulla. Jatkossa AB-tukialueiden alenevia kotieläintuotannon tukia ei voida nykyistä enempää korvata rehunurmen tuella, sillä nurmen tuet maksetaan jo nyt komission päätösten enimmäistukitasojen mukaisina. Rehunurmituen maksuvaltuus AB-alueella on 1 200 mk/ha.

Neuvoston naudanliha-alan yhteisestä markkinajärjestelystä annetun asetuksen mukaan jäsenvaltiot voivat emolehmäpalkkion lisäksi myöntää enintään 50 euron suuruisen lisäpalkkion eläintä kohti. Neuvosto kuitenkin edellyttää, että tuesta ei aiheudu syrjintää eri karjankasvattajien kesken.

Taulukko 4. Maidon, emolehmien sekä teurashiehojen kansallisten tukien maksuvaltuudet alueilla AB ja C1 vuonna 2001.

	Maito, mk/kg	Emolehmät, mk /ey	Teurashiehot, mk/eläin
C1-alue	0,620	1 900	1 680
Alueet A ja B	0,355	400	680
Ero	0,265	1 500	1 000

Lähde: Kansallinen tukipolitiikka -työryhmän loppuraportti, heinäkuu 2001

Emolehmille maksetaan eläinyksikkökohtaista tukea vuodelta 2001 Etelä-Suomessa 400 mk/ey. Lisäksi ulko- ja sisäsaaristossa maksetaan lisätukea 1 240 mk/ey. Sonneille maksetaan 2 120 mk/ey. Ahvenanmaalla sekä saaristossa maksetaan lisätukea sekä sonneille että hiehoille. Lypsylehmille maksetaan saaristossa, Ahvenanmaata lukuun ottamatta, eläinyksikkökohtaista lisätukea. C-alueilla kansallista tukea maksetaan emolehmille ja sonneille.

3.4 Suoriin tukiin liittyviä ongelmia

Naudanlihantuotannossa EU:n suorat eläinkohtaiset tuet kannustavat teuraspainojen laskuun. Kansallisilla suorilla tuilla on rajalliset mahdollisuudet kannustaa teuraspainojen nostoon. Mikäli lihasta saatava hinta laskee nykyisestä, osaavakaan tuottaja ei saa riittävästi korvausta tuotetuista lisäkiloista.

Koska naudanlihantuotannossa tuen merkitys tulonmuodostukseen on huomattava, tukiin liittyvä epävarmuus vaikuttaa tilojen tulevaisuuden suunnitelmiin ja investointikäyttäytymiseen. AB-tukialueiden osalta kansallisen tuen lyhytjänteisyys on keskeinen ongelma. Tuottajan näkökulmasta poliittinen riski on ylisuuri. Nykyisellään emolehmätuotannossa AB-tukialueiden tukivaltuus on niin alhainen, että pitkällä aikavälillä nykyinen tuki saattaa näivettää emolehmätuotantoa AB-tukialueilla, jossa luontaiset edellytykset ovat parhaat.

3.5 Tukijärjestelmien tulevaisuus

Agenda 2000 -ratkaisuun liittyen sovittiin naudanlihan markkinajärjestelyjen välitarkastelusta. Alustavien tietojen mukaan komissio on suunnitellut naudanlihasektorin kehittämisessä myös mallia, jossa tuotannon tukeminen tapahtuisi pinta-alan perusteella eikä eläinmäärän perusteella. Mikäli tuki erilaistettaisiin historiallisen satotason ja teuraspainon perusteella, Suomi todennäköisesti menettäisi uudistuksessa.

Varsinkin emolehmiin perustuvassa naudanlihantuotannossa kustannukset nousevat muuta Eurooppaa korkeammiksi. Laidunkauden lyhyys aiheuttaa tarpeen rehun varastointiin talvikautta varten, jolloin rehun korjuu- ja varastointikustannukset aiheuttavat pohjoisille maille kilpailuhaitan.

Kansallisten palkkiokiintiöiden poistuminen naudanlihantuotannossa voimistaisi EU:ssa tuotannon keskittymistä parhaille tuotantoalueille, eli sinne missä tuotannon kustannukset ovat alhaisimmat. Keski-Euroopassa isot naudanlihatilat eivät hae kaikille sonneille palkkiota vaan ottavat osan naudanlihan tuista pellon kautta. Näillä tiloilla todellinen eläinmäärä ylittää huomattavasti eläinpalkkioissa sallitun eläintiheyden.

Pohjoisilla tuotantoalueilla kannattava tuotanto edellyttää palkkion saamista kaikille sonneille. Edellisen takia palkkioiden perusteisiin tehdyt muutokset vaikuttavat tuotantoon voimakkaimmin heikoilla tuotantoalueilla. Tämän takia niiden ohjausvaikutus on myös suurempi heikoilla tuotantoalueilla kuin paremmilla tuotantoalueilla.

Jatkossa ympäristöasiat tukipolitiikassa korostuvat. Suomen osalta eläintiheydet eivät muodosta suurta ongelmaa, koska maassamme todellinen eläintiheys on moneen muuhun Keski-Euroopan maahan verrattuna alhainen. Sen sijaan tuen kohdentaminen entistä enemmän laiduntaville eläimille on suomalaisen naudanlihantuotannon näkökulmasta ongelma.

4 Rakennepolitiikka

4.1 Naudanlihantuotannon investointituki

Naudanlihaa on perinteisesti tuotettu lypsykarjanavetoissa maidontuotannon ohessa. Kun tuotanto 1900-luvun loppupuolella useimmiten ylitti kulutuksen, ei erityisten lihakarjakasvattamoiden rakentamisen tukemiseen ollut suurta tarvetta. Niinpä tuki painottui erikoistuneen lihantuotannon osalta nautakarjarakennusten peruskorjaus- ja laajentamistoimenpiteisiin. Näin haluttiin myös saada maidontuotannosta vapautuneelle navettakannalle mahdollisimman paljon käyttöä. Naudanlihantuotannon omavaraisuusasteen alentumisen ja lihakarjojen koon suurenemisen myötä tarve rakentaa uutta, nimenomaan lihakarjatuotantoon suunniteltua kapasiteettia kuitenkin kasvoi. Se aiheutti muutoksen tukipolitiikkaan.

Uusien lihakarjarakennusten rakentamista alettiin usean vuoden tauon jälkeen tukea vuonna 1998. Tukimuoto on ollut avustus ja korkotukilaina, pelkkä avustus tai, kuten vuonna 2000 alkaneella rahoituskaudella, avustus ja valtionlaina. Viime vuosikymmenen lopulla tuessa suosittiin edelleen peruskorjausta ja laajentamista sekä silloiseen tapaan ns. pitkäaikaista pohjoista tulotukea vaille jäänyttä Etelä-Suomea. Avustuksesta ja lainasta muodostunut kokonaistuki vaihteli 20 prosentista 50 prosenttiin. Vuosituhannen vaihteen jälkeen investointituessa ei enää ole tehty eroa etelän ja pohjoisen välillä. Kokonaistukitaso lihakarjanavettainvestoinneissa on nuorille viljelijöille 55 prosenttia, josta 30 prosenttiyksikköä on avustusta ja 25 prosenttiyksikköä koostuu lainan vaikutuksesta. Muille viljelijöille avustus on 5 prosenttiyksikköä pienempi.

Taulukko 5. Investointihankkeiden lukumäärä 1996-2001. Suluissa vuoden 2002 alkaessa vireillä olevat hankkeet.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Uusimaa	0	1	5	4	4	2 (5)
Varsinais-Suomi	0	17	11	12	9	6 (1)
Satakunta	0	6	5	3	3	7 (12)
Häme	2	7	5	2	19	9 (4)
Pirkanmaa	2	9	11	13	4	11 (6)
Kaakkois-Suomi	7	21	16	12	2	9 (7)
Etelä-Savo	1	7	9	20	5	21 (13)
Pohjois-Savo	8	2	10	9	5	36 (15)
Pohjois-Karjala	6	2	7	13	16	36 (11)
Keski-Suomi	4	7	22	13	6	34 (22)
Etelä-Pohjanmaa	6	9	29	25	5	38 (31)
Pohjanmaa	6	8	26	31	11	54 (24)
Pohjois-Pohjanmaa	9	4	13	22	6	34 (12)
Kainuu	0	1	7	4	0	6 (3)
Lappi	6	2	4	2	0	7 (3)
Yhteensä	57	103	180	185	95	310 (169)

Taulukossa 5 on kuvattu vuotuisia investointihankkeiden lukumääriä eri TE-keskusten alueilla. Ajankohta määräytyy tuen myöntöpäivän mukaan ja osa hankkeista on saattanut jäädä toteutumatta. Ennen vuotta 1998 investointitahti oli vaatimaton ja investoinnit eivät juuri ylittäneet vaadittavia korvausinvestointeja. Vuosina 1998 ja 1999 investoinnit hieman piristyivät. Vuonna 2000 inves-

toinnit jäivät verrattain alhaiselle tasolle johtuen investointitukijärjestelmän viiveistä. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että investointitukipäätösten lukumäärä on vuonna 2001 noussut ennätysmäisen korkeaksi. Myönteisen päätöksen sai 310 hakijaa (tuetuista hankkeista enemmän LIITTEESSÄ 2). Vuodenvaihteessa oli vireillä 169 hakemusta, joten myös vuodesta 2002 on tulossa erittäin vilkas investointivuosi.

Investoinneista valtaosa on keskittynyt alueille, joilla on myös paljon lypsykarjaa. Eteläisillä tukialueilla investoinnit nautakasvattamoihin ovat jääneet jonkin verran alhaisemmiksi kuin näiden alueiden osuus lypsylehmistä. Vuonna 2001 tuettujen hankkeiden myötä uusien kasvatuspaikkojen määrä kasvaa noin 20 000:lla.

Siirtyminen maidontuotannon oheistuotannosta erikoistuneeseen lihantuotantoon ylläpitäneen aika suurta rakentamistarvetta lähivuosinakin. Vuonna 2001 tuetuista paikoista noin 30 prosenttia tulee välikasvattamoihin (LIITE 1). Välivaihekasvatuksen yleistymisen merkitsee mittavia investointeja myös tulevana vuosina.

Rakentamistarvetta aiheuttaa myös nautakasvattamoiden koon suurentaminen, jota kautta viljelijät hakevat parempaa kannattavuutta. Tällä hetkellä erikoistuneiden naudanlihan tuottajien keskimääräinen vuosimyynti on noin 30 eläintä.

Koska naudanlihan tuotannossa investoinnit jakautuvat väli- ja loppukasvattamoihin ja emolehmänavetoihin, tarvitaan nykyistä paremmat välineet seurata investoitavien paikkojen lukumäärää. Rahoitustukitilastosta tulisi saada tiedot myös välikasvattamoista ja emolehmänavetoista, kun tällä hetkellä ao. eläinpaikkoja ei tilastossa erotella.

4.2 Vasikoiden saatavuus ja rakentamisvauhti

Vasikkapula on nykyisellä investointinopeudella tulevaisuudessa yhä pahempi ongelma. On arvioitu, että pahin pula vasikoista olisi vuonna 2007. Vasikkapula on toisaalta jossain määrin kasvattanut teuraspainoja, mutta lihantuotannon kannalta pula on kuitenkin todellinen ongelma. Investointien voisi ennustaa vähenevän, kun tietoisuus vasikkapulasta leviää. Asia tulisi investointeja suunnitella ottaa entistä paremmin huomioon esimerkiksi vaatimalla investointitukihakemuksiin liitettäväksi vasikoiden hankintaa koskeva selvitys.

Vuonna 2001 on tuettu noin 20 000 uuden eläinpaikan rakentamista (ks. LIITE 2). Määrä on melko iso, kun koko kapasiteettitarve on noin 285 000 kasvatuspaikkaa.

20 000 uuden nautapaikan rakentamistahdilla koko tarvittava eläinpaikkakapasiteetti rakennettaisiin uusiksi 14 vuodessa. Tällaisen rakentamisvauhdin täytyy olla poikkeuksellisen kova, vaikka naudanlihan tuotannossa ei ehkä voida käyttää perinteistä kotieläinrakennusten 30 vuoden käyttöikäoletusta, vaan käyttöikäennuste voi olla lyhyempi.

Vaikka kesällä 2001 alkanut vasikkapula hiljentänee rakennustahtia jatkossa, pysynee rakentaminen pitkään niin vilkkaana kuin luopumisten kautta syntyvät laajennusmahdollisuudet suinkin sallivat. Potentiaalisia luopujia ovat ennen kaikkea erikoistuvat maidontuottajat ja ns. jäähyttelijät.

Elintarviketiedon selvityksen mukaan naudanlihan tuottajista 40 prosenttia on investoinut viimeisen viiden vuoden aikana mm. tilansa navettaan. Tämä vauhti tulee hidastumaan seuraavan viiden vuoden aikana. Investointeja suunnittelee joka neljäs eli noin 5 500 maitotilaa sekä 1 700 naudanlihan

tuotantoon erikoistunutta tilaa. Vasikkapulan takia olisi toivottavaa, että mahdollisimman moni investoisi emolehmänavettaan lihanautakasvattamon sijasta.

4.3 Kokoluokkajakauma eläinpaikkojen mukaan

Vuoden 2001 investointitukitilastojen mukaan tilakoko erikoistuneilla naudanlihatiloilla kasvaa nopeasti. Lähes 50 prosentilla investoineista tiloista kasvatuspaikkojen lukumäärä nousi yli 100:n. Vuosimyynti jää jonkin verran pienemmäksi kuin kasvatuspaikkojen lukumäärä. Taulukossa 6 on yhteenveto vuoden 2001 investoinneista kokoluokittain sekä verrattuna erikoistuneiden nautatilojen rakenteeseen.

Taulukko 6. Nautakasvattamoiden koko vuoden 2001 tammi-marraskuussa tehdyissä investointitukipäätöksissä.

Eläinpaikkojen lukumäärä	Osuus investoinneista tiloista, %	Osuus uusista kasvatuspaikoista, %	Osuus erikoistuneiden nautatilojen määrästä, %
0-19	1	0	57
20-59	22	6	32
60-99	28	20	8
100-199	40	50	3
Yli 200	8	24	0

* Tilojen rakenne on luokiteltu myytyjen sonnien mukaan ja investoivien tilojen rakenne nautapaikkojen mukaan.

4.4 Investointien kannattavuus

Rakennusinvestointien kannattavuutta kotieläintuotannossa on tutkittu laskemalla enimmäishintoja, jotka eläinpaikasta kannattaa maksaa ja vertaamalla niitä eläinpaikkojen ohjekustannuksiin (Uusitalo ja Pietola 2001). Laskentamenetelmässä on aluksi määritetty eläinpaikkaan sitoutuneen pääoman poistolle ja korolle jäävä katetuotto. Saavutetun tuoton perusteella on laskettu enimmäishinta, joka eläinpaikasta kannattaa maksaa, jotta tuotto olisi asetetun tavoitteen mukainen. Jos otetaan huomioon hintariskien tuottovaatimusta korottava vaikutus ja toisaalta investointiavustusten eläinpaikan hintaa laskeva vaikutus, useimpien nautakasvattamoiden rakentaminen ei vuonna 2000 räyttänyt ylittävän kannattavuuskynnystä. Jos riskille ei olisi vaadittu korvausta, 200 eläinpaikan kasvattamossa enimmäishinta, joka eläinpaikkaan kannatti sijoittaa, vastasi suunnilleen avustettua eläinpaikan hintaa eli investointi täytti asetetun tuottovaatimuksen.

Kun Uusitalon ja Pietolan esittämät kannattavuuslaskelmat päivitettiin siten, että eläinpaikan kate-laskelma vastasi paremmin nykyisiä tuotantomenetelmiä ja –intensiteettiä, kate nousi selvästi, etenkin pienemmässä tutkitussa yksikössä eli 100 eläinpaikan kasvattamossa. Siitä huolimatta pienempi kasvattamo ei ylittänyt kannattavuuskynnystä. Suurempi eli 200 eläinpaikan yksikkö ylittäisi kannattavuuskynnyksen selvästi, jos riskille ei vaadittaisi korvausta ja saavuttaisi melkein kannattavuuskynnyksen, jos hintariskin tuottovaatimusta korottava vaikutus otettaisiin huomioon.

Vuonna 2001 tuettujen uudisrakennushankkeiden keskikoko, 90 eläinpaikkaa, alittaa selvästi edellä esitetyt kannattavuuskynnykset. Koska lihakarjakasvattamon kestoajaksi voidaan olettaa noin 20 vuotta, uudisrakennuksen tulisi rakennettaessa olla ”aikaansa edellä”, jotta se olisi toimiva ratkaisu

vielä käyttöikänsä loppupuolellakin. Näiden näkökohtien perusteella tehtyjä investointeja voidaan pitää pikemminkin liian pieninä kuin liian suurina.

Toisaalta tiedetään, että peltoalan riittävyys ja työvoiman saanti rajoittavat yrityskoon kasvua. Lisäksi maatalan investoinneissa voidaan tyytyä melko alhaiseenkin tuottoon, kun muita tekijöitä, kuten itsenäistä työtä omalla tilalla, arvostetaan enemmän. 100 lihanaudan navetta tarjoaa joka tapauksessa työpaikan yhdelle henkilölle, mikä voi ratkaista perheen tilalla pysymisen.

4.5 Investoinnit emolehmänavetoihin

Syyskuun puoliväliin mennessä oli tuettu noin 20 emolehmänavetta ja vireillä oli 3 hakemusta (ks. LIITE 1). Vuoden 2001 tuettujen uusien emolehmäpaikkojen määrä jäänee selvästi alle tuhanteen. Tosin emolehmäpaikkojen määrä saattaa lisääntyä hieman enemmän, kun jonkin verran lypsylehmäpaikkoja muutettaneen emolehmille sopiviksi. Kuitenkin, kun Suomen emolehmäpalkkiokiintiö on 55 000 ja kun emolehmiä on vain noin 27 000, olisi uusille emolehmänavetoille runsaasti tilaa.

4.6 Tuki emolehmätalouden jalostusnautojen hankkimiseen

Emolehmiin perustuvan naudanlihantuotannon eläinaineksen parantamiseksi on maaliskuusta 2001 alkaen myönnetty jalostusnautojen hankintatukea. Tukiehdot on esitetty liitteessä 3. Tukea myönnetään sellaisten liharotuisten sonnien hankintaan, joiden kokonaisjalostusarvo tai sen puuttuessa odotusarvo on vähintään +5 ja sellaisten hiehojen ja emolehmien hankintaan, joiden liharotuisuus on vähintään 75 prosenttia. Tuen suuruus on enintään 50 prosenttia tukikelpoisesta hankintahinnasta.

Taulukko 7. Vuonna 2001 myönnetty jalostusnautojen hankintatuki ja vireillä olevat hakemukset vuoden 2002 alkaessa.

	Kappaletta	Avustus, mk	Avustus keskimäärin, mk
Myönnetty	127	1 718 858	13 534
Vireillä	131	2 281 281	17 414
<i>Yhteensä</i>	<i>258</i>	<i>4 000 139</i>	<i>15 504</i>

Rahoitustukitilastosta ei käy ilmi tuen tarkka kohdentuminen, mutta yhteen kauppaan voidaan arvioida sisältyvän keskimäärin 2-3 eläintä. Näin tuen piiriin olisi tullut jätettyjen hakemusten perusteella karkeasti arvioiden 500-700 eläintä. Eri syistä osa hakijoista jää aina tuen ulkopuolelle. Todennäköisesti tuki kuitenkin kattaa valtaosan ao. nautahankinnoista.

5 Tuotannon nykytila

5.1 Tuotantomenetelmät

5.1.1 Maitorotuun perustuva naudanlihantuotanto

Suomalaisesta naudanlihasta 90 prosenttia tulee maidontuotannon eläinaineksesta. Todennäköisesti suurin osa lihasta tuotetaan jatkossakin maidontuotannon sivutuotteena, koska Suomen emolehmäkiintiö rajoittaa emolehmien määrän enintään 55 000 emolehmään (vrt. lypsylehmien määrä 355 000 kpl vuonna 2001). Lisäksi edellytykset kannattavaan emolehmiin perustuvaan tuotantoon ovat heikommat kuin eteläisemmässä Euroopassa.

Teurasnautojen kasvatus maidontuotannon ohella lypsykarjatiljoilla

Lypsykarjatiljoista 65 prosenttia kasvattaa hiehoja ja sonneja teuraaksi maidontuotannon ohella. Näiden tilojen tuotannon osuus on 38 prosenttia kaikesta nuoren naudan kasvattamisesta (Kallinen 2001). Lypsykarjatiljojen merkitys naudanlihantuotannossa on siten varsin suuri, koska niiltä tulevat myös teuraslehmät, jotka muodostavat yli 30 % naudanlihantuotannosta.

Teurasnautojen kasvatus on useimmilla lypsykarjatiljoilla sivutuotantoa. Vain 5 prosenttia lypsykarjatiljoista myy enemmän kuin 20 sonnia vuodessa teuraaksi (Kallinen 2001). Yrittäjän päähuomio ja ammattitaito tiloilla on luonnollisesti maidontuotannossa. Jos tilan lihantuotanto ei ole tavoitteellista, näkyy se teuraspainossa ja eläinten kasvuissa sekä tuotannon kannattavuudessa. Sonnin teuraspaino lypsykarjatiljoilla on keskimäärin 12 kg alempi kuin erikoistuneilla lihanautatiloilla.

Teurasnautojen kasvatus ostovasikoista lihanautatiloilla

Ostovasikoiden kasvattamiseen erikoistuneita lihanautatiloja oli 4 233 vuonna 2001 (Nautaeläinrekisteri). Vasikat siirtyvät erikoistuneille kasvatustiloille keskimäärin 1,5-3 kuukauden iässä. Erikoistuneen tilan ongelmana on perinteisesti ollut hyvin heterogeeninen vasikka-aines.

Lihanautatilat ovat edelleen keskimäärin pieniä. Keskimäärin lihanautatilalla oli vuonna 2001 kasvatuksessa oli keskimäärin 33 nuorta nautaa. Yli puolella tiloista oli nuoria nautoja kasvatuksessa alle 20 kappaletta. Näiden tilojen osuus tuotannosta lihantuotannosta oli 21 prosenttia. Lähes kolmanneksella lihanautatiloista nuoria nautoja oli 20-59 kappaletta, mikä vastaa 41 prosenttia tuotannosta. Vastaavasti yli sadan eläimen tiloja oli 3 prosenttia. Yli sadan eläimen tilojen osuus tuotannosta oli 16 %. Rakenteen muutosta kuvaa se, että yli sadan eläimen tilojen määrä nousi 97 tilasta 130 tilaan vuodesta 2000 vuoteen 2001.

Kolmivaihekasvatus

Parin viime vuoden aikana naudan kolmivaihetuotanto on alkanut yleistyä. Ternivasikoiden osuus teurastamoiden vasikkavälityksestä on tällä hetkellä noin 20-30 prosenttia. Saatujen kokemusten perusteella näyttää siltä, että naudan kasvattamista voidaan tehostaa jakamalla naudan kasvatus kolmeen osaan:

1. Syntyminen lypsykarjatilalla
2. Alkukasvatus välikasvattamossa
3. Kasvatus teuraspainoon loppukasvattamossa

Kolmivaihekasvatuksessa pyritään käyttämään paremmin hyväksi lihanautojen luontainen kasvupotentiaali erityisesti kasvatusperiodin alkuvaiheessa tarkentamalla vasikoiden hoitoa ja ruokintaa. Siirrettäessä eläimiä alle kuukauden iässä niiden emän ternimaidosta saama luontainen vastustuskyky on parempi kuin myöhemmässä vaiheessa. Vasikoiden varhaisempi siirto pienentää myös maitotilojen työnmenekkiä, jolloin työaikaa vapautuu tilan varsinaisen osaamisalueen, maidontuotannon, hoitamiseen.

Kolmivaihekasvatuksessa naudat ovat joko lypsyrotuisia tai risteytyseläimiä. Kolmivaihekasvatuksen toteutuksen ensimmäisessä vaiheessa lypsykarjatilalla syntyvät vasikat siirretään välikasvattamoon noin 1-3 viikon ikäisinä. Välikasvattamo voi olla tähän kasvatusvaiheeseen erikoistunut tila tai vaihtoehtoisesti osa naudanliha- tai maitotilaa. Välikasvattamossa eläimiä ruokitaan noin 3-6 kuukauden ikään saakka.

Loppukasvattamot saavat välikasvattamoista tasalaatuisia eläinryhmiä. Loppukasvatustilalla naudanlihantuottaja hoitaa eläinten loppukasvatuksen teuraspainoon saakka. Eläinten kasvu tehostuu, kun kunkin kasvuvaiheen ruokinta voidaan hoitaa optimaalisesti. Kolmivaihetuotannossa nautojen kasvatusaika lyhenee ja teuraspainoja voidaan nostaa. Myös ruhon teuraslaatu ja lihan syöntilaatu paranevat. Vaikka kasvatusmuoto lisää tuotantoketjuun yhden eläinten siirron, eläinten siirrot rationalisoituvat, kun muutaman eläimen siirroista päästään suurempien ryhmien kuljetuksiin.

5.1.2 Emolehmiin perustuva naudanlihantuotanto

Suomen noin 27 000 emolehmästä neljä viidesosaa on emolehmiin erikoistuneilla tiloilla, joita oli vajaat 1500 vuonna 2001. Erikoistuneetkin emolehmätilat ovat verrattain pieniä, niiden keskilehmäluku on 15 emolehmää. Lähes puolella tiloista on alle 10 emolehmää ja ne vastaavat 13 prosenttia tuotannosta. Vastaavasti yli 30 emolehmän karjoja oli 13 prosenttia tiloista (42 prosenttia tuotannosta). Emolehmistä viidennes on tuhannella pienehköllä lypsykarjatilalla. Näillä tiloilla oli keskimäärin 4,7 emolehmää. Näillä sekatiloilla vähennys oli noin 1/100 emolehmää vuodesta 2000 vuoteen 2001.

Elintarviketiedon kyselytutkimuksen mukaan tuottajien lähivuosien suunnitelmat kuitenkin tulisivat olemaan myönteisiä emolehmätuotannolle (Kallinen 2001). Maitotiloilla olevien emolehmien määrän lasku jatkuu. Päätuotantosuuntana emolehmätuotantoa harjoittavien tilojen emolehämäärä on kasvamassa, vaikka tilojen lukumäärä aleneekin. Emolehmien kokonaismäärä tulisi kyselytutkimuksen mukaan kasvamaan.

Tavanomaisin tuotantotapa emolehmätiloilla on kasvattaa syntyvät vasikat teurasnaudoiksi. Joillakin tiloilla on emolehmien rinnalla lisäksi maitorotuisten ostovasikoiden kasvatusta teuraaksi. Pieni yksikkökoko, puutteet tuotantotiloissa ja heikko ammattitaito verottavat useiden emolehmätilojen tuotantotuloksia ja siten kannattavuutta. Teurastamoiden asettamiin pihviruhovaatimuksiin (esimerkiksi sonnilla 300 kg teuraspaino ja lihakkuus vähintään R-) yltää vain puolet emolehmätilojen tuottamista eläimistä.

Emolehmiin perustuvassa tuotannossa ei ole selkeitä malleja esimerkiksi eläinaineksen käytön suhteen. Teuraseläimiä tuotetaan varsin kirjavalla eläinaineksella. Osa emolehmätiloista saa tuloja myymällä jalostuseläimiä, mutta risteytyseläinten tuottajat puuttuvat kokonaan. Rotuja on maassa monta ja niiden puhdasrotupopulaatiot pieniä. Eläinaineksen käyttöä optimoidaan tilakohtaisista näkökulmista, ei niinkään laadukkaan pihvilihan kilpailukykyisen tuotannon tavoitteet mielessä.

Liharotuisilla eläimillä on käynnistymässä naudanlihantuotannon kolmivaihekasvatusta vastaavaa tuotantomuoto. Emolehmätiloilla syntyneet vasikat kulkevat emon mukana laidunkauden, minkä jälkeen ne siirretään loppukasvatukseen teuraspainoon kasvatusta varten. Näin tilat voivat erikoistua joko pihvivasikoiden tai pihvilihan tuotantoon.

5.1.3 Luonnonmukainen naudanlihantuotanto

Luonnonmukaisen naudanlihantuotannon määrä on ollut verrattain vähäistä. Tällä hetkellä luomunaudanlihan tuotantomäärä on kaksi miljoonaa kiloa. Pääosa tästä määrästä tuotetaan emolehmiin perustuvalla tuotantotavalla, koska tällöin vaatimus vasikan luomualkuperästä ja ruokinnasta on helpoiten toteutettavissa. Luonnonmukaisessa tuotannossa olevia emolehmätiloja oli vuonna 2001 noin 80 ja niillä oli lehmiä yhteensä noin 1 750. Sekä tilojen että eläinten määrä on pudonnut edellisestä vuodesta.

Välitysvasikkatuotannossa vaatimus vasikan luomualkuperästä hankaloittaa luomutuotannon lisäämistä. Lisäksi vaatimus kolmen kuukauden maitotuotosta pääosin luomumaidolla on vaikea toteuttaa. Luomumaitotilojen määrä on vähäinen, noin 150, joten luomuvasikoiden määrä on pieni ja kerräily kallista. Nämä tekijät yhdessä hidastavat luomutuotannon määrän kasvua välitysvasikkapuolella.

5.2 Jalostus

5.2.1 Tavoitteet

Lypsylehmien jalostuksen lähtökohtana on luonnollisesti maidontuotanto-ominaisuuksien parantaminen. Tällöin lehmien lihantuotanto-ominaisuudet pyrkivät heikkenemään. Koska maidon- ja lihantuotanto kytkeytyvät Suomessa kiinteästi toisiinsa, voidaan kuitenkin kysyä, missä määrin lihantuotanto-ominaisuudet tulisi ottaa huomioon lypsykarjan jalostuksessa ja rotuvalinnassa, jotta myös maitorotuisten lihanautojen kasvatuksella voitaisiin saavuttaa hyviä kasvutuloksia ja korkeita teuraspainoja.

Lypsykarjan kokonaisjalostusarvoindeksissä ovat mukana valkuaistuotos, rasvatuotos, utareterveys, hedelmällisyys ja utarerakenne. Suurin paino on tuotosominaisuuksilla, mutta terveys- ja käyttöominaisuuksienkin painot on laskettu siten, että niitä ei päästetä heikkenemään. Kokonaisjalostusarvo ei ole ainoa valintakriteeri karjanjalostuksessa, vaan valintoja tehdään monessa eri portaassa, esimerkiksi valittaessa sonnien emiä tai valittaessa nuoria keinosiemennyssonneja yksilötestien jälkeen. Yksilötesteissä kiinnitetään erityistä huomiota eläimen rakenteeseen ja kokoon (Juga 2001).

Maitotuotoksen ja teuraspainon välinen perinnöllinen korrelaatio on todettu positiiviseksi ja lihakuusominaisuuksien perinnölliset korrelaatiot maidontuotannon kanssa ovat pieniä, vaikka ovatkin negatiivisia (Liinamo 2000). Tuotosominaisuuksien valinta ei siten automaattisesti johda lihantuotanto-ominaisuuksien heikkenemiseen. Vaikutus on pikemminkin välillinen, kun perinteisiä lypsykarjarotuja on korvattu amerikkalaisella Holstein-Friesian -rodulla paremman tuotoksen toivossa.

Vaikka lihakuusominaisuudet sisällytettäisiinkin lypsylehmien kokonaisjalostusarvoon, jalostuksen kautta saavutettava eläinaineksen paraneminen olisi hyvin hidasta, sillä lypsylehmien jalostuksessa lihakuusominaisuuksien paino tulisi olemaan pieni. Ominaisuuksien painokertoimet määräy-

tyvät ominaisuuksien taloudellisten arvojen ja ominaisuuksien välisten perinnöllisten korrelaatioiden avulla, eikä lihantuotanto-ominaisuuksien taloudellinen arvo ole erikoistuneessa maidontuotannossa merkittävä (Juga 2001).

Uusi mahdollisuus parantaa lypsyrotuisten sonnien lihantuotanto-ominaisuuksia on teuraspainotie-toihin perustuva jälkeläisarvostelu, jonka kehitystyö on tarkoitus käynnistää heti, kun tarkoitukseen saadaan resursseja. Lihantuotanto-ominaisuuksiin voitaisiin kiinnittää huomiota silloin, kun ei olla varmoja syntyvän vasikan käytöstä uudistukseen, vaikka se olisi lehmävasikkakin, mutta ei haluta siementää liharotusonnilla.

Niin sanotun maito-lihaohjelman mukaisen jalostussuunnittelun tavoitteena on siementää 15 prosenttia kaikista lehmistä liharotuisilla sonneilla. Viime vuosien toteutuma on kuitenkin ollut alle 5 prosenttia aloitussiemennyksistä (4,1 prosenttia vuonna 2001). Juga (2001) pitää sekä maidon- että lihantuotannon näkökulmasta katsottuna lehmien kestävyyslisäämistä tärkeänä jalostustavoitteena. Kestävyyttä edistämällä voidaan parantaa maidontuotannon kannattavuutta ja tehdä tilaa lihan-tuotantoon paremmin sopivan eläinaineksen tuottamiselle.

Jos kestävyys saadaan parantumaan, se luo edellytyksiä myös sukupuolilajittelun sperman tehokkaammalle käytölle. Menetelmällä spermasta voidaan erotella sukupuolen määräävät tekijät. Siittiöiden sukupuolilajittelussa on mahdollista päästä noin 95 prosentin varmuuteen. Sukupuolilajiteltu sperma mahdollistaisi tarvittavien lehmävasikoiden tuottamisen karjan parhaista maidontuotantoeläimistä, kun parhaat lehmät siemennettäisiin naaraspuolisilla siittiöillä. Tällöin myös jalostustavoitteiden täytyminen nopeutuisi.

Sukupuolilajiteltua spermaa voitaisiin käyttää myös siemennettäessä niitä eläimiä, joiden jälkeläisiä ei tulisi käyttämään maidontuotantoon. Sukupuolilajiteltu liharodun sperma toisi lisätua tuottamalla vain urospuolisia risteytysvasikoita. Lajittelu hyödyttäisi siis sekä maidon- että lihantuotantoa.

Sukupuolen erittely on kuitenkin vielä kallista ja luultavasti kestää joitakin vuosia ennen kuin tekniikkaa on varteen otettava mahdollisuus tuotantoa ja jalostusta suunniteltaessa.

Suomessa on useita liharotuja, mutta populaatiot ovat pieniä, joten geenivarat ovat rajalliset. Kansainvälistä yhteistyötä tulisi hyödyntää liharotuisen eläinaineksen jalostuksessa.

5.2.2 Lypsylehmien kestävyys ja sen vaikutus naudanlihan tarjontaan

Lypsylehmien keski-ikä on Suomessa laskenut tasaisesti jo usean vuosikymmenen ajan. Erityisesti 90-luvulla lisättiin utaretulehduslehmien poistotahtia tarkoituksena pitää tankkimaidon solumäärät kurissa. Vuonna 1969/70 tarkkailulehmien keski-ikä poistohetkellä oli 6,6 vuotta nykyisen kestoajan ollessa 4,9 vuotta. Kun lehmät poikivat keskimäärin vain 2,5 kertaa elinaikanaan, lähes kaikki syntyvät lehmävasikat tarvitaan maidontuotantoon. Näin ollen liharotusiemennyksiä ei voida käyttää vaarantamatta uudistukseen tarvittavien eläinten saantia. Toisaalta lyhyen käyttöiän seurauksena lehmän osuus naudanlihasta kasvaa nuoren naudan kustannuksella.

Lehmien huonoon kestävyYTEEN on useita syitä. Utareterveys vastaa noin kolmasosasta sekä hedelmällisyyshäiriöt noin neljäsosasta vuosittaisista poistoista. Tiloilla on myös tapana jättää kaikki lehmävasikat uudistukseen, jolloin vanhempia lehmiä poistetaan uusien tieltä usein vähäisin perustein.

Jos lehmien tuotantoikä olisi nykyistä pitempi, sillä olisi MTT Taloustutkimuksen laskelmien mukaan seuraavanlaisia vaikutuksia naudanlihan tuotantoon: jos lehmämäärä pysyisi ennallaan, mutta yksittäinen lehmä poikisi kerran nykyistä enemmän, seurauksena olisi naudanlihan tarjonnan lievä lasku. Pääasiallisena syynä laskuun olisi se, että teuraspainoltaan suurempia lehmiä teurastettaisiin aikaisempaa vähemmän ja kevyempiä hiehoja aikaisempaa enemmän. Tuotannon väheneminen olisi nykyisellä lehmämäärällä ja keskimääräisillä teuraspainoilla laskettuna vajaat 5 % vuodessa. Vaikka kokonaismäärä laskisi, lihan laatu paranisi, sillä lehmän lihan osuus putoaisi noin 8,5 % ja nuoren naudan osuus nousisi vastaavasti.

Vielä suurempi hyöty lehmien poikimakertojen lisääntymisestä saataisiin, jos samalla lisättäisiin liharotuisten sonnien käyttöä lypsylehmien siemennyksissä. Jos liharotusiemennysten osuus olisi 10 prosenttiyksikköä suurempi kuin nykyisin eli noin 14 prosenttia aloitusiemennyksistä, kokonaistuotannon lasku jäisi noin 3 prosenttiin (2,5 milj. kg/v), sillä liharoturisteytykset voidaan kasvattaa maitorotuisia suuremmiksi. Lihan laatuun risteytykset vaikuttaisivat siten, että lehmän lihan tarjonta vähenisi noin 8,5 miljoonaa kiloa ja nuoren naudan tarjonta kasvaisi noin 6,0 miljoonaa kiloa. Nuoren naudan osuudessa olisi risteytyseläinten lihaa 9-10 miljoonaa kiloa enemmän kuin tällä hetkellä. Lehmämäärän putoaminen esimerkiksi 340 000 lypsylehmään muuttaisi edellä esitettyjä lukuja noin 0,5 miljoonaa kiloa pienemmiksi.

5.3 Ruhojen laatu

Naudanruhojen laatua arvioidaan lihakkuuteen ja rasvaisuuteen perustuvalla EUROP-luokituksella. Lisäksi teuraspainoa voidaan pitää yhtenä laatukriteerinä. Tuottajan saama hinta määräytyy pääosin eläinlajin, luokan ja painon mukaan. Lihan laatua tai makua ei näillä kriteereillä voida arvioida ja eräät teurastamot maksavatkin lisähintaa liharotuisista eläimistä, joiden lihan arvioidaan olevan maultaan tai teknisiltä ominaisuuksiltaan parempaa.

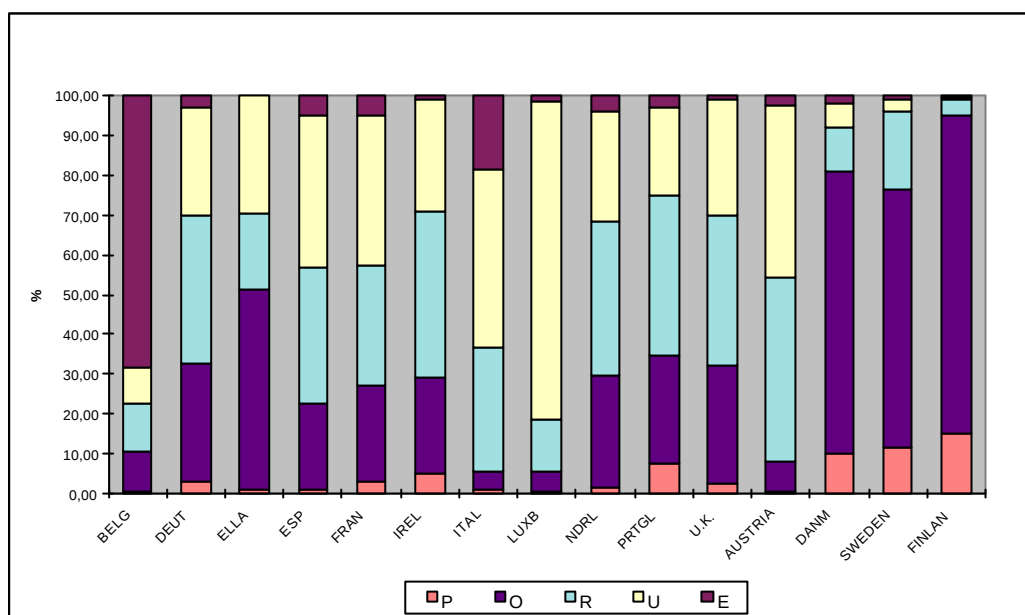
Naudanruhojen EUROP-luokitus perustuu silmämääräisesti arvioituun muotoon (lihakkuus) ja rasvaisuuteen. Ruhon muoto ilmaistaan parhaasta huonoimpaan luokkakirjaimilla E, U, R, O ja P, joista yleisimmät R, O ja P on jaettu kolmeen osaluokkaan. Eräissä liharotuvältaisissä Keski-Euroopan maissa käytetään lisäksi ylintä luokkaa S. Meillä sitä ei käytetä, koska luokan E osuuskin on vain noin 0,1 prosenttia ruhoista. Tärkeimpiä lihakkuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat teuraseläimen ikä, rotu, sukupuoli ja ruokinta.

Ruhon rasvaisuusaste määritellään pintarasvan perusteella ja sillä pyritään arvioimaan ruhon rasvaprosentti. Rasvaisuusaste ohuimmasta paksuimpaan ilmaistaan numeroilla 1, 2, 3, 4 ja 5. Ruhon rasvaisuuteen vaikuttavat suunnilleen samat tekijät kuin lihakkuuteenkin.

Suomessa teurastettujen nautojen ennestäänkin heikko lihakkuus on heikentynyt 1990-luvun aikana. Tähän on useita syitä:

- Maitorotuja, mm. Ayrshireä on Suomessa jalostettu jokseenkin yksinomaan maidontuotannon ehdoilla.
- Vielä 1980-luvun alkupuolella sovellettu maito-lihaohjelma, jossa heikommin lypsävät lehmät siemennettiin liharotusonnilla on hiipunut.
- Puhtaiden liharotujen ja liharotusiemennysten määrä on pienentynyt

- Toinen merkittävä maitorotumme, Friisiläinen, oli vielä 80-luvulla lihakkuusominaisuuksiltaan kohtalainen. Tämä rotu on sittemmin korvautunut amerikkalaisperäisellä Holstein-Friesian-rodulla, jonka maidontuotanto-ominaisuudet ovat hyvät, mutta lihakkuus on heikko.

Kuvio 7. Sonninruhojen lihakkuus Suomessa ja muissa EU-maissa vuonna 1998
(Lähde: EU:n komissio)

Suomalaisen naudanruhon lihakkuus on EU-maista heikoin. Sonneistamme luokituu toiseksi heikoimpaan lihakkuusasteeseen O noin 80 prosenttia ja huonoimman P-luokankin osuus on merkittävä. Muissa pohjoismaissa, Ruotsissa ja Tanskassa, luokkajakautuma on samantyyppinen kuin Suomessa. Liharotuja niissä käytetään kuitenkin hieman enemmän kuin Suomessa.

Toisessa ääripäässä on Belgia, jonka sonneista noin 70 prosenttia on vähintään luokassa E. Muissa Keski-Euroopan maissa yleisimpiä luokkia ovat R ja U. Useista maista löytyy myös jonkin verran E:tä. Lypsylehmien vasikat vaikuttavat näiden maiden tilastoissa vain vähän, sillä ne käytetään pääosin vasikanlihan tuotannossa.

Luokitus koko EU:n alueella on yhtenäistä ja tarkasti valvottua. Erot eri maiden luokitusilastoissa johtuvat lihantuotannon erilaisesta rakenteesta. Pohjoismaissa naudanlihan tuotanto perustuu maitorotuisiin eläimiin, muualla Euroopassa pääasiassa liharotuihin.

Suomessa täysi-ikäisten nautojen keskiteuraspaino oli vuonna 1999 250,5 kiloa kun EU-maiden keskiarvo oli noin 313 kiloa. Ero Suomen tappioksi johtuu lypsylehmien ja maitorotuisten sonniin suuresta määrästä, mutta myös nuoren naudan kasvupotentiaalin hyödyntämättä jättämisestä.

5.4 Optimaalinen teuraspaino

Agenda 2000 –ohjelman mukaan naudanlihan hinta laskee 25 prosenttia, mutta väkirehun hinta vain 15 prosenttia. Tästä on seurauksena maitorotuisten lihanautojen teuraspainojen lasku tukialueesta riippumatta (Ala-Mantila ym. 2000). Vastaavaan tulokseen ovat päätyneet naudanlihantuotannon optimointia tukipolitiikan muutoksessa tutkineet Pihamaa ja Pietola (2002). He ovat tarkastelleet optimaalisia teuraspainoja vuonna 1998 toteutuneiden ja vuonna 2002 oletettujen hintojen ja tukien mukaan. Tukina käytettiin C2-alueen tukitasoja. Vuoden 1998 hinnoin teuraspaino-optimi oli noin 260 kg ja teurasikä 14-15 kuukautta. Vuoden 2002 teuraspaino-optimi on selvästi tätä alhaisempi.

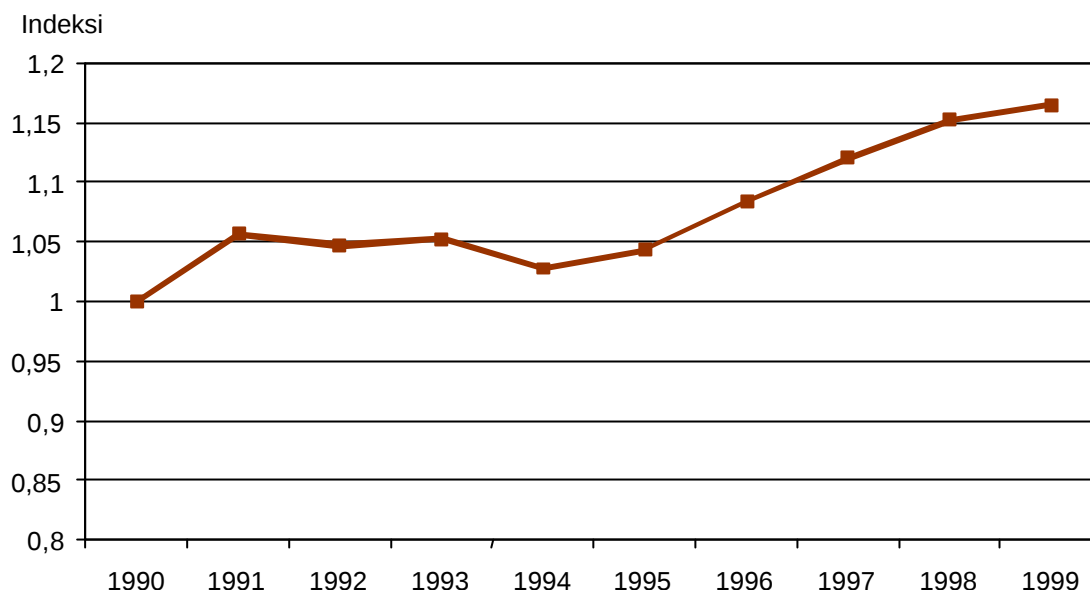
Painaville sonneille (teuraspaino yli 270 kg) maksettava tuki ja tutkimuksessa käytetyt teuraspainon mukaan määräytyvät hintaportaat eivät kannusta kasvattamaan niin raskaita ruhoja, että naudanlihan tarjonta säilyisi Agenda 2000 –ratkaisua edeltäneellä tasolla. Yli 270 kg:n teuraspainot edellyttäisivät, että tuottaja saisi niistä 200-600 mk nykyistä enemmän. Tukitarve riippuu säilörehun hinnasta. Koska säilörehun tuotantokustannus vaihtelee suuresti tilojen välillä, säilörehulla käytettiin kolmea erilaista hintaa. Ne eivät oleellisesti vaikuttaneet optimaalisen teurastuksen ajoitukseen. Sen sijaan niillä oli vaikutusta dieetin karkea- ja väkirehun suhteeseen sekä viljelijän saamaan ylijäämään (Pihamaa ja Pietola 2002).

Hinta- ja tukimuutoksilla näyttää olevan epäedullinen vaikutus naudanlihan tarjontaan, mutta muutokset näyttäisivät lisäävän viljelijöiden naudanlihantuotannosta saamaa ylijäämää. Optimointituloksen herkkyyttä tutkittiin muuntamalla mm. vasikan hintaa +/- 15 prosenttia. Hintamuutoksella ei ollut oleellista vaikutusta teurastuksen ajoitukseen.

Vasikoista vallitsee tällä hetkellä kova kysyntä, eikä vapautuneita eläinpaikkoja aina pystytä täyttämään viiveittä. Vajaalla kapasiteetilla toimiminen lisää naudanlihan yksikkökustannusta ja heikentää toiminnan kannattavuutta, mikä yhdessä kohoavan vasikan hinnan kanssa vaikuttaa teuraspainoja kohottavasti eli päinvastoin kuin pelkät Agenda 2000 –ratkaisut. Tämä vaikeuttaa teuraspainojen kehityksen ja siten naudanlihan tarjonnan ennakkointia.

5.5 Tuottavuus ja kannattavuus

Maatalouden kannattavuuskirjanpitotiloilta määritetyt tuottavuusindeksit osoittavat ns. nautakarja II -tilojen tuottavuuden parantuneen 1990-luvun lopulla selvästi (Kuvio 8). Nautakarja II –tiloilla maito ei ole päätuote; huomattava osa tuloista saadaan naudanlihasta. Tuottavuuden paraneminen merkitsee, että tilat ovat pystyneet lisäämään samalla panosmäärällä aikaansaattua tuotosta tai tuottamaan saman tuotoksen aikaisempaa pienemmillä panoksilla. Verrattaessa eri tuotantosuuntia koko 1990-luvulla nautakarja II –tilat osoittavat parasta tuottavuuskehitystä. Tuottavuuden kasvuprosentit eivät silti yllä kansainväliselle tasolle, mutta osoittavat kuitenkin suomalaisen naudanlihantuotannon panoskäytön tehostuneen viime aikoina.

Kuvio 8. Nautakarja II -tilojen tuottavuusindeksi vuosina 1990-1999 (1990=1). Lähde: MTT Taloustutkimus.

Naudanlihantuotannon kannattavuus on puolestaan ollut heikko muihin tuotantosuuntiin verrattuna. Tämä on näkynyt tilojen lukumäärän vähenemisenä ja tuotannon supistumisena. Heikon kannattavuuden syitä ovat muun muassa EU-jäsenyyden myötä laskenut tuottajahinta, pienet ja epärationaaliset tuotantoyksiköt sekä alhainen erikoistumisaste. Heikko kannattavuus selittää osaltaan tuotantoon jatkaneiden naudanlihatilojen tarvetta tehostaa panoskäyttöään ja parantaa tuotantorakennettaan. Naudanlihantuotanto on tuotantosuunnista riippuvaisin suorista tuista, joten niiden merkitys kannustimina tuotannon kehittämiseen on keskeinen.

Suomea eteläisemmissä maissa emolehmiin perustuvalle lihantuotannolle luovat kannattavuusedellytyksiä vähäiset rakennuskustannukset, viljelyyn kelpaamattomien laidunten hyödyntäminen sekä pitkä laidunkausi. Suomessa rehuja joudutaan varastoimaan pitkää sisäruokintakautta varten, mikä aiheuttaa huomattavia lisäkustannuksia luonnonlaidunten käyttöön verrattuna.

Maatalouden kannattavuuskirjanpidon mukaan naudanlihatilojen (naudanlihatuoton osuus vähintään 70 % kokonaistuotosta) keskeiset kannattavuuden tunnusluvut ovat taulukon 10 mukaiset. Tuloksia ei ole painotettu vastaamaan kaikkien naudanlihatilojen tuloksia, vaan tulokset kuvaavat tutkimusaineiston tilojen keskiarvotulosta. Kannattavuuskerroin osoittaa, että viljelijäperhe on saanut korvauksena työlleen ja sijoittamalleen omalle pääomalle vuonna 1998 noin 60 % ja vuonna 1999 noin 70 % asetetusta tavoitteesta. Oman pääoman tuottoa laskettaessa yrittäjäperheen palkkavaatimus on vähennetty ensin tuloksesta ja siten yrittäjäperheen työpanos on tuotannontekijänä asetettu etusijalle omaan pääomaan nähden. Näin laskien omalle pääomalle ei naudanlihantuotannossa saada korvausta lainkaan. Vuosien 1998 ja 1999 kannattavuustulokset osoittavat kuitenkin käännettä parempaan vuosikymmenen puolivälin todella heikkojen vuosien jälkeen.

Taulukko 10. Naudanlihantuotantoon erikoistuneiden tilojen kannattavuus vuosina 1998 ja 1999
Lähde: Maatalouden kannattavuuskirjanpito, MTT Taloustutkimus

	1998	1999
Tiloja	42	41
Peltoala, ha	41,83	48,56
Eläinmäärä, eläinyksikköä	38,4	43,8
Maataloustulo, mk	108 476	125 663
Kannattavuuskerroin	0,58	0,68
- työn tuotto, mk/h	24,90	29,05
- pääoman tuotto, %	2,90 %	3,38 %
Työansio, mk	58 019	74 607
Yrittäjäperheen työmäärä, h	3 147	3 138
Työtuntiansio, mk/h	18,44	23,77
Oman pääoman tuotto, mk	-28 414	-9 285
Oman pääoman tuotto, %	-2,82 %	-0,91 %

MTTL:n (Ala-Mantila ym. 2000) tutkimuksessa Agenda 2000:n vaikutuksesta Suomen maatalouden tarkasteltiin maatalouden tulokehitystä vuosina 1992/1994-2006. Vuoteen 1997 ulottuneella ajanjaksolla maataloustulon aleneminen oli suurinta naudanlihatiloilla. Pudotus oli selkein A-tukialueella. Odotettavissa olevien tukimuutosten perusteella naudanlihatilojen maataloustulo voisi 2000-luvun alkupuolella olla kasvava. Naudanlihan odotettavissa oleva hinnan lasku on kuitenkin niin suuri, etteivät korotetut sonnipalkkiot - edes yhdessä rehuviljan halpenemisen kanssa - riitä tutkimuksen mukaan kompensoimaan sitä.

Suomessa toteutuneet naudanlihan tuottajahinnat ovat kuitenkin olleet 2000-luvun ensimmäisinä vuosina ennakoitua korkeammat. Jos lisäksi eläinainekas on hyvää ja tuotanto tehokkaasti järjestetty, eläinkohtaisten palkkioiden nousu ja väkirehun halpeneminen saattavat kompensoida naudanlihan hinnan alenemisen ja mahdollistaa kannattavan naudanlihantuotannon.

Maaseutukeskusten Liitto kerää tietoja naudanlihantuotannon taloustarkkailuun osallistuvilta tiloilta. Aineisto on pieni ja valikoitunut, joten tuloksia ei pidä yleistää. Taloustarkkailuun kuuluu vajaa 30 välitysvasikoita kasvattavaa tilaa ja noin 15 emolehmätilaa. Taloustarkkailutiloilla naudanlihantuotannon kannattavuusluvut ovat huomattavasti korkeampia kuin kirjanpilotiloilla. Taloustarkkailun mukaan kannattavuuskerroin oli vuonna 2000 välitysvasikkatiloilla 2,23 ja emolehmätiloilla 1,81. Koska laskentaperusteet ovat erilaiset kuin kannattavuuskirjanpilotiloilla, tulosten vertaaminen ei ole mahdollista.

Taloustarkkailutilojen korkeiden kannattavuustulosten taustalla on useita tekijöitä. Tilajoukon valikoituneisuus selittää osin verrattain alhaiset kiinteät kustannukset rakennusten ja kaluston osalta. Lisäksi viljelijäperheen työkuulus on laskelmissa arvioitu huomattavasti MTT Taloustutkimuksen laskelmia alhaisemmaksi. Emolehmätilojen tuloksiin vaikuttaa myös se, että teuraiden vuotuisen myynti oli yli 60 eläintä, joten on kyse keskimääräistä isommista tiloista. Etenkin emolehmätiloilla rakennuskanta on hyvin kirjavaa, mikä vaikeuttaa siitä aiheutuvien kustannusten arviointia.

6 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

6.1 Tavoite

Syksyllä 2001 arvioitiin kehityksen johtavan noin 16 miljoonan kilon alituotantoon naudanlihassa vuoteen 2007 mennessä. Arvioiden mukaan tuotanto laskisi vajaaseen 80 miljoonaan kiloon ja kulutus säilyisi runsaan 90 miljoonan kilon tasolla.

Vuonna 2001 naudanlihan kulutus laski hieman ennakoitua enemmän. Todennäköinen syy on BSE-taudin muualla Euroopassa saama laaja julkisuus. Loppuvuonna Suomesta löytynyt ensimmäinen tautitapaus ei kuitenkaan enää merkittävästi alentanut kysyntää.

On vaikeata arvioida BSE-kohun ja Suomesta löytyneen BSE-tapauksen vaikutuksia kulutuskäyttäytymiseen pitkällä aikavälillä. Pari kuukautta Suomen löydön jälkeen kuitenkin näyttää, että notkahdus olisi pelättyä pienempi ja että kulutus palautuisi nopeasti lähes ennalleen. Tehtyjen mielipidemittausten mukaan kuluttajat luottavat edelleen kotimaiseen naudanlihaan ja sektorin kykyyn varmistaa tuotteiden turvallisuus. Koska ei ole mitään syytä epäillä BSE:n muodostuvan Suomessa epidemiaksi, voidaan edellä esitettyjä tuotanto- ja kulutusennusteita pitää parhaina saatavissa olevina.

Kotimaisten nautamarkkinoiden tasapainottamiseksi työryhmä esittää kahta peruselementtiä: naudan teuraspainojen nostolla ennustettua tuotantomäärää saadaan maksimissaan lisättyä kahdeksan miljoonaa kiloa. Toiset kahdeksan miljoonaa lisäkiloa tuotetaan lisäämällä emolehmien määrä Suomen maakiintiön mukaiseksi.

Lypsykarjoista saatavaan eläinainekseen perustuva naudanlihantuotanto on tulevaisuudessakin tuotantomme perusta. Nautaeläinten kokonaismäärän vähetessä on teuraspainojen nosto keskeinen keino tuotannon ylläpitämiseksi entisellä tasolla. Teuraspainojen nostoa on tuettava hinnoittelulla ja tukiratkaisuilla. Tuotannon tehostamista ja tuotantorakenteen kehittämistä on kannustettava investointituella.

Emolehmätuotannon lisäämiseksi tukipolitiikkaa on hienosäädettävä, tuettava eläinaineksen parantamista ja tuotantorakenteen ja -tavan kehittämistä. Emolehmätuotantoa lisäämällä voidaan myös luonnonmukaista naudanlihantuotantoa lisätä.

6.2 Toimintaympäristön analyysi

Naudanlihantuotannon toimintaympäristöä on kuvattu taulukossa 11 esitetyn SWOT-analyysin avulla. Suomalaiset kuluttajat arvostavat kotimaista naudanlihaa. Lihaa pidetään turvallisena ja korkealaatuiseena, myös eettiset ja ympäristönäkökohdat huomioon ottaen. Eläintauteja esiintyy vain vähäisessä määrin. Tuotantoketju on hyvin dokumentoitu ja tuotteet jäljitettävissä. Koko ketjun tekemä työ sai tunnustusta, kun kuluttajien luottamus säilyi yksittäisen BSE-tapauksen löytymisestä huolimatta.

Luonnonolosuhteiden vuoksi tuotanto on Suomessa hyvin tukiriippuvaista. Tukijärjestelmä monimutkaistaa tuottajien toimintaympäristöä. Tuotannon heikkous on myös tuotantorakenteen maitorotuvallisuus. Lihan aistinvarainen laatu on heikompaa kuin sellaisissa maissa, joissa liharotuisten

eläinten osuus on suurempi. Liharotuja on Suomessa useita, mutta populaatiot ovat niin pienet, että mahdollisuudet eläinjalostukseen ovat heikot. Suurinta osaa lihantuotannossa käytettävistä eläimistä jalostetaan maidontuotannollisia tavoitteita painottaen.

Suomessa eläintiheys on erittäin alhainen ja tuotantoa on mahdollista lisätä ympäristöä rasittamatta, lisäksi kansallisissa palkkiokiintiöissä väljyyttä. Uudet tuotantomenetelmät mahdollistavat tuotannon tehostumisen. Myös luonnonmukaisen tuotannon määrän kasvattamiselle on kysyntää.

Tukiriippuvuus tuo mukanaan poliittisen riskin. Tukitasoissa tehtävät muutokset vaikuttavat merkittävästi tuotannon kannattavuuteen. Vasikkamarkkinoiden epätasapaino on myös uhka naudanlihasektorin toimivuuteen. Vasikkapulan on arvioitu lähivuosina pahenevan, mikä voi johtaa siihen, että osa investoineista tuottajista joutuu odottamaan välitysvasikoiden saamista pitkiäkin aikoja. Taloudellinen uhka on suuri varsinkin niillä tuottajilla, joiden investoinnit ovat pieniä ja kannattavuus muutoinkin huono.

Taulukko 11. Naudanlihantuotannon toimintaympäristö

<i>Vahvuudet</i> - tuotannon puhtaus - eläintautien vähäinen määrä - kuluttajien luottamus lihan alkuperämerkintäjärjestelmien toimivuuteen ja suomalaiseseen lihaan - tuotanto ympäristöllisesti kestävä - hyvä osaaminen nurmirehun tuotannossa - kotimarkkinoiden hallinta	<i>Mahdollisuudet</i> - spermanseulonta - uudet tuotantomenetelmät: kolmivaihekasvatus, erikoistuminen ympäristötuotantoon - lisääntynyt tuotantoa mahdollisuus lisätä - kiintiöt eivät rajoita - kotimarkkinoilla tilaa - luomutuotanto
<i>Heikkoudet</i> - tukiriippuvuus - pieni yrityskoko - luonnonolosuhteista johtuvat korkeat tuotantokustannukset - jalostusmahdollisuuksien vähäisyys - pääosin maitorotupohjainen eläinaines - eläinjalostuksen keskittyminen maidontuotanto-ominaisuuksiin - lypsylehmien lyhyt tuotantoikä - liharoturisteytysten vähäinen määrä	<i>Uhat</i> - poliittinen riski: tukijärjestelmän muutokset - huono kannattavuus - eläintaudit - epätasapaino vasikkamarkkinoilla - kriisit naudanlihan kulutuksessa - lypsylehmien määrän lasku - rajut lihan hintavaihtelut - emolehmäkiintiön leikkaus

6.3 Toimenpide-ehdotukset

Työryhmän tehtävä oli selvittää tukipolitiikan, neuvonnan ja jalostuksen mahdollisuudet kotimaisen naudanlihantuotannon elvyttämiseksi. Seuraavassa työryhmän toimenpide-ehdotukset on esitetty tämän jaottelun mukaisesti.

6.3.1 Tukipolitiikka

Suorat tuet

Työryhmä on syksyllä 2001 esittänyt tukipolitiikkaa koskevia ehdotuksia (LIITE 4). Osa niistä on otettu huomioon siten, että muutokset koskevat jo vuotta 2002. Tällainen on muun muassa teurastuspalkkion lisätuen muuttaminen kaksiporaiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö on toteuttanut ehdotuksen siten, että sonneilla ja härillä lisätuen saamisen ehtona on vähintään 270 kg:n ruhopaino ja korotetun tuen ehtona vähintään 330 kg:n ruhopaino. Hiehoilla rajat ovat 170 kg ja 210 kg. Korotettu tuki maksetaan kaksinkertaisena verrattuna alemmista painorajoista maksettavaan tukeen.

- *Työryhmä esittää, että lisätuen painorajoja ja tuen suuruutta tarkastellaan vuosittain siten, että tuki kannustaa teuraspainojen kasvattamiseen. Painavimmille eläimille varataan riittävä osa kulloinkin käytettävissä olevasta määrärahasta.*
- *Kannustavan tuen suuruuden määrittämiseksi on tehtävä tutkimusta, jossa selvitetään nykyistä painavammaksi (yli 300 kg) kasvatettavien nautojen kasvuominaisuuksia ja vasikan hinnan vaikutusta optimaalisiin teuraspainoihin.*

Luomunaudanlihan kysyntä ylittää selvästi tarjonnan. Kuluttajien vaatimuksiin tulee pyrkiä vastaamaan, vaikka kotieläintuotannossa tulokset saavutetaan hitaasti. Muutos luonnonmukaiseen tuotantotapaan vaatii pitkän sopeuttamisjakson, koska sekä rehujen että eläinten on oltava peräisin luomutuotannosta.

- *Luonnonmukaisen naudanlihantuotannon edellytykset on turvattava ja tukijärjestelmää kehitettävä rohkaisemaan tuottajia laajentamaan luonnonmukaista naudanlihantuotantoa. On selvittettävä mahdollisuudet kohdentaa luomutukia myös eläimille.*

Kansallisten tukien sovittaminen tasapuoliseksi eri tukialueiden välillä on ongelmallista. Etelä-Suomen kansallinen tuki neuvotellaan uudelleen vuoden 2003 aikana. Erityisesti emolehmien ja hiehojen tukitasoihin on kiinnitettävä huomiota.

- *Kansallisen tuen jatkuminen koko maassa on varmistettava. Naudanlihantuotannon kannalta pitkäaikaiset tukijärjestelyt ovat edellytys tuotannon kehittämiselle koko maassa.*

On paljon tiloja, joille emolehmiin perustuva naudanlihantuotanto sopii maatalon luontaisten edellytysten puolesta. Emolehmien ruokinnassa voidaan tuotantovaiheesta riippuen käyttää laadultaan hyvinkin vaihtelevia karkearehuja, joten metsä- ja luonnonlaitumien tuotto voidaan hyödyntää emolehmien avulla. Työryhmä jätti tukipolitiikkaa koskevassa esityksessään syksyllä 2001 esityksen luonnonlaidunten käyttömahdollisuuksien parantamisesta emolehmätuotannossa.

- *On selvittettävä mahdollisuudet tehostaa luonnonlaidunten ja joutomaiden käyttöä emolehmätuotannossa sekä tutkittava mahdollisuudet metsä- ja hakalaidunten lukemisesta osaksi eläinpalkkioiden rehualaa.*
- *Erityisympäristötuen käyttömahdollisuudet luonnonlaidunten hyödyntämisen edistämiseksi emolehmätuotannossa tulee selvittää.*

Naudanlihan markkinajärjestelmää arvioidaan Agenda 2000 -ratkaisun yhteydessä päätetyssä ns. välitarkastelussa.

- *Agenda 2000 -välitarkasteluun on valmistauduttava huolellisesti. Suomen kannalta edulliset vaihtoehdot naudanlihan markkinajärjestelmän uudistamiseksi on kartoitettava. Olisi selvítettävä mahdollisuuksia esimerkiksi rehualan muuttamiseksi lannanlevitysalaksi sekä pohjoismaista erityistukimallia rehun korjuu- ja varastointikustannuksien kompensoimiseksi.*

Rakenteen kehittäminen

Naudanlihakasvattamoihin on viime aikoina investoitu vilkkaasti. Investointien kannattavuus on kuitenkin heikko, etenkin pienissä yksiköissä.

- *Investointituki on jatkossakin välttämätön naudanlihatilojen rakenteen kehittämiseksi, sillä ilman tukea ei merkittäviä rakennusinvestointeja voida tuotannon nykyisellä kannattavuustasolla toteuttaa.*

Investointitukea ei tule kuitenkaan kohdistaa hankkeisiin, joilla ei ole toimintaedellytyksiä. Investointien yhteydessä laadittavat kannattavuuslaskelmat tulee laatia realistisesti, jotta vertailu mahdollisiin vaihtoehtoihin investointikohteisiin voidaan tehdä oikein perustein ja jotta investoija sekä sen rahoittaja ovat tietoisia investoinnin odotettavissa olevasta, todellisesta tuotosta.

- *On varmistettava, että sekä TE-keskuksilla, neuvontajärjestöllä että teurastamoilla on käytössään mahdollisimman luotettavat lähtökohtaoletukset investointisuunnitelmien laadintaa varten.*
- *Vasikoiden saatavuutta ja sen merkitystä kannattavuustekijänä tulee tarkastella entistä huolellisemmin lihakarjakasvattamoiden investointeja tuettaessa. Tästä syystä tulee kannattavuuslaskelmien liitteeksi jatkossa vaatia suunnitelma vasikoiden hankinnasta.*
- *Koska naudanlihantuotannossa investoinnit jakautuvat väli- ja loppukasvattamoihin ja emolehmänavetoihin, tarvitaan nykyistä paremmat välineet seurata investointien myötä syntyvien paikkojen lukumäärää. Rahoitustukitilastosta tulisi saada tiedot myös välikasvattamoista ja emolehmänavetoista, kun tällä hetkellä ao. eläinpaikkoja ei tilastossa erotella.*

Liharotuvasikoiden tuotantoon keskittyminen toisi emolehmätiloille mahdollisuuksia kasvattaa lehmien määrää arvioiden mukaan jopa puolitoistakertaiseksi. Näin voitaisiin saada nopeammin Suomen emolehmäkiintiö ja siten EU:n maksamat emolehmäpalkkiot täysimääräisinä hyödynnettyä.

- *Liharotuisten eläinten investointitukeen tulee jatkossakin osoittaa riittävästi varoja, jotta emolehmätuotannon lisääminen on mahdollista.*

6.3.2 Jalostus

Suomalaisen maito- ja naudanlihasektorin nykyistä tiiviimmällä yhteistyöllä verrattain pieni nautamäärämme pystyttäisiin hyödyntämään siten, että kummallekin sektorille olisi yhteistyöstä etua.

- *Maito- ja lihasektorin asiantuntijoiden tulee laatia kokonaisvaltainen suunnitelma nautakarjan hyödyntämisestä suomalaisessa elintarviketuotannossa ja asettaa sen mukaiset jalostustavoitteet.*

Maitorotuun perustuvan naudanlihantuotannon osalta jalostustavoitteet on asetettu maidontuotannon jalostuksellisia odotuksia vastaaviksi. Lihantuotanto-ominaisuudet heikkenevät jalostus- ja rotuvalinnan suosiessa maidontuotanto-ominaisuuksia.

- *Jalostustavoitteet on asetettava siten, että lihantuotannollisia ominaisuuksia ei heikennetä.*
- *Maitorotuisten nautojen jalostusarvostelussa on kehitettävä myös ruho-ominaisuuksien (paino, laatuluokitus) arvostelua, jotta jalostusvalinnan eri vaiheissa voidaan haluttaessa suosia myös näitä ominaisuuksia.*

Risteytysvasikoiden määrän lisääntymisen edellytyksenä on lehmien kestävyysparaneminen.

- *Lehmien tuotantoajan nostamiseksi kestävyysominaisuuksille tulee suhteessa tuotosominaisuuksiin antaa jalostuksessa riittävä paino. Tutkimuksella tulee selvittää lypsylehmien kestävyysparanemisen taloudellinen arvo, jotta kyseinen painokerroin voidaan asettaa oikealle tasolle.*

Risteytysvasikan hinta on merkittävä kannustin liharoturisteytysten toteuttamiseen lypsykarjatiloilta. Risteytyslisän merkitys on sitä suurempi, mitä erikoistuneempaan tuotantoon siirrytään. Maidontuottajille, jotka kasvattavat itse syntyneet sonniväsit, risteytysparaneminen tulee eläinten parempien kasvuominaisuuksien ja lihan paremman laadun kautta.

- *Liharoturisteytysten lisäämiseksi myös risteytysvasikoiden hinnoittelun on kannustettava maitotiloja liharotusiemennyksiin. Hinnoittelussa tulee ottaa huomioon teurastuspalkkioiden lisätyksiin tehdyt muutokset, jotka suosivat kasvuominaisuuksiltaan hyvän eläinaineksen käyttöä naudanlihantuotannossa.*

Maito-lihaohjelmien tuloksellisuutta voidaan parantaa hyödyntämällä kehitteillä olevaa tekniikkaa, jolla spermasta pystytään lajittelemaan sukupuolen määräävät tekijät.

- *Sukupuolilajitteluun liittyvän tutkimustoiminnan käynnistäminen on tärkeää, jotta saadaan lisätietoa, kuinka menetelmä sopii Suomen oloihin. Menetelmän hyödyistä ja haitoista on tehtävä samalla kattava taloudellinen selvitys.*

Emolehmiin perustuvassa naudanlihantuotannossa kannattaa hyödyntää risteytystä. Emolehmäkannan merkittävään lisäämiseen tarvitaan runsaasti uudistusainesta.

- *Emolehmätuotantoon tulisi luoda systemaattinen risteytysohjelma sekä emolehmäaineksen että teuraseläinten tuotantoon.*

- *Emolehmäaineksen tuotannon lisäämiseksi tulisi selvittää mahdollisuudet hyödyntää liharotuisten jalostuseläinten lehmäalkioiden siirtoa risteytyshiehoille sekä lypsykarjoissa heikoimmille lehmille.*

Suomalaiset liharotupopulaatiot ovat pieniä. Maitorotujen jalostuksessa on saatu hyviä kokemuksia Pohjoismaisesta yhteistyöstä.

- *Liharotuisen eläinaineksen jalostuksessa ja tuotannossa tulee hyödyntää Pohjoismaista yhteistyötä.*

6.3.3 Neuvonta

Lihanautojen loppukasvatukseen on olemassa runsaasti tuotantokapasiteettia ja uusia investointeja on paljon vireillä. Naudanlihantuotannon edistämiseksi on etsittävä myös uusia tuotantomalleja.

- *Naudanlihantuotantoa suunnitteleville tiloille tulee yhtenä vaihtoehtona selvittää pihvirotuisten vasikoiden tuotantoon siirtymisen edellytykset. Tutkimuksen tulee tuottaa informaatiota kyseisen tuotantomuodon kannattavuusedellytyksistä Suomessa.*
- *Erikoistuneen hiehojen kasvatuksen mahdollisuudet tulee selvittää.*

Risteytyseläinten kasvuominaisuudet ovat paremmat kuin maitorotuisten lihanautojen. Jotta liharotusiemennysten osuus saataisiin lisääntymään, lehmien tuotantoaikaa tulisi kasvattaa niin, ettei kaikkia syntyviä lehmävasikoita tarvita uudistuseläimiksi.

- *Lypsylehmien poistonopeuden hidastamiseksi on neuvonnassa painotettava kestävyttä edistäviä tuotantomenetelmiä ja uusintanopeuden vaikutusta maidontuotannon taloudelliseen tulokseen.*
- *Tilojen välistä alkio- ja hiehokauppaa tulee edistää, jotta paras lypsykarja-aines saataisiin maidontuotantoon ja heikompa aineista voitaisiin hyödyntää risteytysvasikoiden tuottajina tai liharotuisten eläinten alkionsiirrossa.*

Keinosiemennyssonniien välillä on suuria perinnöllisiä eroja ruho-ominaisuuksissa. Eroja on kaikkien rotujen sisällä, mutta erityisesti Ayrshire-sonneista voi löytyä yksittäisiä isäsonneja, joiden jälkeläisissä yhdistyvät erinomaiset maidontuotanto-, terveys- ja hedelmällisyysominaisuudet hyviin ruhon paino- ja laatuominaisuuksiin.

- *Jalostusneuvonnassa tulee kannustaa maidontuottajia käyttämään hyvät ruho-ominaisuudet omaavia sonneja keinosiemennyksessä etenkin silloin, kun syntyvän jälkeläisen käytöstä uudistuseläimeksi ei ole varmuutta edes siinä tapauksessa, että se on lehmävasikka.*

Tiedot naudanlihantuotannon kannattavuudesta Suomessa perustuvat varsin pieneen tila-aineistoon. Tulosten tulkintaa vaikeuttaa lisäksi käytössä olevien seurantajärjestelmien erilaiset laskentaperusteet. Tuotantokustannusten ja kannattavuuden seurantaa tarvitaan muun muassa tukijärjestelmien kehittämiseksi entistä oikeudenmukaisemmiksi.

- *Naudanlihantuotannon kannattavuuden analysointia varten tarvitaan jatkossa nykyistä kattavammin kirjanpitolietoja myös erikoistuneilta naudanlihatiloilta, emolehmiin ja välitysvasikoihin perustuvat tuotantomuodot eriteltyinä.*

Naudanlihantuotannon tukiehtojen osaaminen vaatii tuottajalta hyvää ammattitaitoa. Samanaikaisesti yksikkökoon kasvu sekä uudet tuotantomenetelmät naudanlihantuotannossa entisestään lisäävät tarvetta ulkopuoliseen asiantuntevaan neuvontaan ja tuottajien koulutukseen, jota tulisi olla saatavissa koko maassa.

- *Naudanlihantuottajille tulee olla tarjolla asiantuntevaa neuvontaa, joka pystyy opastamaan erilaisissa tuotantoyksiköissä toimivia tuottajia tukien hakemiseen ja tuotannon järjestämiseen liittyvissä asioissa.*
- *Luonnonmukaista tuotantoa harjoittaville tuottajille sekä tuotantomenetelmään siirtymistä suunnitteleville tuottajille tarvittavaa neuvontaa tulee olla tarjolla ja siihen on varattava riittävät resurssit.*

Lähteet

- Ala-Mantila, O., Lehtonen, H., Aakkula J., Knaapinen P., Laurila, I. P. & Niemi, J. Agenda 2000:n vaikutukset Suomen maatalouteen. MTTL:n tutkimuksia 244. 148 s.
- Juga, J. 2001. Mistä on lypsykarjatilat tulot tehty? Lypsyrotujen jalostustavoitteissa jalostus etusijalla. Yliökirjoitus. Maaseudun Tulevaisuus. 23.4.2001.
- Kallinen, A. 2001. Lihantuotannon kehitysnäkymät vuoteen 2007. Gallup Elintarviketieto 31.12.2001.
- Kettunen, L. 1992. Suomen maatalous 1992. MTTL:n julkaisuja nro 70. 59 s.
- Liinamo, A-E. 2000. Breeding for carcass traits in dairy cattle. Väitöskirja. Helsingin yliopiston kotieläintieteen laitoksen julkaisuja 53. 32 s.
- Maatilatalouden tilastollinen vuosikirja 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000. Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus. Helsinki.
- Pihamaa, P. & Pietola, K. 2002. Naudanlihantuotannon optimointi tukipolitiikan muutoksessa. Maataloustieteen päivät 2002.
<http://www.agronet.fi/maataloustieteellinenseura/mtpjul02.htm>.
- Ristolainen, R. 2001. Maataloustuotanto vuonna 2000 ja skenaario vuoteen 2007. Gallup Elintarviketieto 9.5.2001.
- Työryhmämuistio MMM 2001:16. Maatalouden strategiaprojekti. Johtoryhmän loppuraportti. Helsinki 2001. 65 s.
- Uusitalo, P. & Pietola, K. 2001. Kotieläinrakennusinvestointien kannattavuus vuonna 2000. MTT Taloustutkimus (MTTL), selvityksiä 9/2001. 22 s.

LIITTEET

LIITE 1. Vuonna 2001 syyskuun puoliväliin mennessä tuetut emolehmänavetat, välikasvattamot sekä loppu- ja I-vaihekasvattamot eläinpaikkoineen TE-keskusten rakennusmestareille suunnatun tiedustelun mukaan.

TE-keskus	Emolehmänavetat				Välikasvattamot				Loppu- ja I-vaihekasvattamot				Yhteensä	
	Avustus-päätökset	Vireillä	Paikat yht.	Paikat uusia	Avustus-päätökset	Vireillä	Paikat yht.	Paikat uusia	Avustus-päätökset	Vireillä	Paikat yht.	Paikat uusia	Avustus-päätöksiä	Vireillä
E-P(arvio)	4	1	210	70	10	7	140	60	10	10	120	40	30	20
Häme	1	0	25	25	0	4	80	60	7	2	735	436	7	6
Kaakkois-S	3	0	109	21	1	0	200	200	6	0	700	292	10	0
Kainuu	0	0	0	0	0	0	0	0	5	4	893	292	5	4
K-P	3	0	82	51	12	1	950	650	19	5	3018	2028	31	6
Pirkanmaa	2	0	90	70	3	0	90	90	8	0	730	520	9	0
P-K	2	0	345	69	7	1	949	949	30	9	4657	3541	39	12
P-P	2	1	130	90	14	7	3362	2532	13	4	3100	2300	29	11
Satakunta	1	1	70	45	0	0	0	0	5	4	1008	622	6	5
Uusimaa	0	0	0	0	0	1	96	96	0	4	388	100	0	4
V-Suomi	2	0	180	110	1	0	115	105	4	0	590	505	7	0
YHTEENSÄ	20	3	1241	551	48	21	5982	4742	107	42	15939	10676	194	82

Kaikista TE-keskuksista ei saatu vastausta. Pohjanmaan TE-keskuksen alueesta on mukana vain Keski-Pohjanmaa. Puuttuvat tiedot edustavat noin neljänneistä tuetuista lihakarjanavetoista.

Rakennuskustannukset, tuen määrä ja tuetut eläinpaikat vuonna 2001

Vuonna 2001 tehdyissä lihakarjanavetoiden rakentamistukipäätöksissä, keskimääräinen hyväksytty kustannus, myönnetty avustus ja laina sekä eläinpaikkojen määrä olivat seuraavat:

Toimenpide	Kpl av	kpl laina	Hyväksytty kustannus avustustap.	Hyväksytty kustannus lainatap.	Avustus	Valtion- laina	Kaikki paikat	Tilaa kohti	Uudet paikat	Tilaa kohti
Peruskorjaus	56	45	327217	365100	85304	216226	4260	76	1723	31
Pk. ja laaj.	45	40	566971	596925	146325	405082	5335	119	2999	67
Pk. ja uud.rak.	2	2	390156	390156	97300	272500	157	79	73	37
Laajennus	54	50	545382	578333	138942	373012	5903	109	2217	41
Uudisrakennus	142	135	791528	820180	206473	554533	16098	113	12791	90
<i>Kaikki yht.</i>	<i>309</i>	<i>272</i>	<i>536571</i>	<i>550139</i>	<i>134869</i>	<i>364271</i>	<i>30442</i>	<i>108</i>	<i>19803</i>	<i>64</i>

Rahoitustukitietokannan mukaan lihakarjanavetoiden rakentamistoimenpiteisiin on tehty kaikkiaan 310 tukipäätöstä eli yksi enemmän kuin on merkitty avustusten kappalemääräksi. Poisjääneessä tapauksessa ovat tilastoidut tiedot olleet puutteelliset.

Peruskorjauksiin on merkitty 1723 uutta eläinpaikkaa, mikä voi selittyä lypsykarjanavetoiden muuttamisella lihakarjan kasvatukselle paremmin sopiviksi.

Vuonna 2001 tuetuissa uudisrakentamisissa syntyy 90 uutta eläinpaikkaa tilaa kohti. On vaikea sanoa, missä määrin keskimääräiset 23 vanhaa paikkaa jäävät käyttöön näillä tiloilla. Sen sijaan peruskorjauksissa ja laajennuksissa vanhat paikat jäänevät jokseenkin aina käyttöön. Suurin koko saavutetaankin juuri peruskorjaus+laajennuksissa, joille tiloille tulee keskimäärin 119 nautapaikkaa. Rahoitustukitilasto (RAHTU) ei erottele emolehmiin perustuvaa naudanlihantuotantoa tavanomaisesta lihanautojen pidosta. Koska emolehmänavetoissa eläinpaikkamäärä on lihanautakasvattamoa alempi, ovat tuetut lihanautakasvattamot todellisuudessa jonkin verran suurempia kuin yllä oleva taulukko kertoo.

Keskimääräinen hyväksytty kustannus oli 536 571 markkaa. Uudisrakennuksissa tuo tuen määräävä kustannus oli keskimäärin 791582 markkaa. Maa- ja metsätalousministeriön rakentamisyksikön mielestä ohjekustannuksia ei voida alentaa, jos kohtuullinen rakentamisen taso halutaan säilyttää.

Emolehmätalouden jalostusautojen ostotuen ehdot

(MMM:n asetus maatilatalouden rakennetuen ja vastaavan yritystoimintaan myönnettävän tuen kohdentamisesta vuonna 2001, 20 §)

1. SONNIN OLTAVA:

- liharotuinen
- vähintään 10 kuukautta vanha
- kantakirjaan kuuluva
- kokonaisjalostus- tai sen puuttuessa odotusarvoltaan vähintään +5

2. NAARASPUOLISEN NAUDAN OLTAVA :

- liharotuinen
- vähintään 6 kuukautta vanha
- enintään 3 kertaa poikanut

3. VASTAAVAN NAARASPUOLISEN RISTEYTYRNAUDAN OLTAVA:

- sellainen, jonka liharotuisuus on virallisen polveutumis- tai kantakirjatodistuksen mukaan vähintään 75 prosenttia

* Myös tuontieläinten hankintaa voidaan tukea

* Saman naudan hankintaa tuetaan vain kerran sen elinaikana

* Kutakin alkavaa 15 emolehmää tai viimeistään 31.5. vuoden täyttävää

* hiehoa kohti tuetaan enintään yhden sonnin hankintaa

* Tuettua sonnia on pidettävä vähintään yksi laidunkausi ja naaraspuolista yksi poikimiskerta ja vasikan imetysaika

* Hiehoa tai emolehmää ei saa myydä pitoon hakemuksen vireilletuloa

- edeltävän puolen vuoden aikana
- seuraavan vuoden aikana

* Tukikelpoinen hankintahinta enintään (euroa):

- sonni	2 500
- emolehmä tai hieho yli 12 kk	1 350
- hieho 6-12 kk	1 000

* Tätä tukea myönnettäessä liharoduilla tarkoitetaan seuraavia:

Aberdeen Angus, Blonde d'Aquitane, Charolais, Hereford, Highland Cattle, Limousin, Piemontese ja Simmental

**KOTIMAISEN NAUDANLIHANTUOTANNON
ELVYTTÄMISTÄ SELVITTÄVÄ TYÖRYHMÄ**

Dnro 2338/042/2001

24.10.2001

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö on 12.6.2001 asettanut työryhmän selvittämään kotimaisen naudanlihantuotannon elvyttämistä. Työryhmää pyydettiin esittämään tukipolitiikkaa koskevat esityksensä syyskuun 2001 loppuun mennessä.

Työryhmän puheenjohtajaksi määrättiin maatalousylitarkastaja Pekka Sandholm maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän jäseniksi kutsuttiin nautalinjan johtaja Sinikka Hassinen A-tuottajat Oy:stä, erikoistutkija Anna-Maija Heikkilä Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksesta sekä kotieläinasiamies Sami-Jussi Talpila Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitosta. Työryhmän jäseniksi määrättiin maa- ja metsätalousministeriöstä maatalousneuvos Olli-Pekka Peltomäki sekä ylitarkastaja Hannu Porkola. Työryhmän sihteeriksi määrättiin ylitarkastaja Tommi Kämpe maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmä on kokoontunut syyskuun loppuun mennessä yhteensä viisi kertaa (27.6., 7.8., 27.8., 13.9. ja 25.9.). Työryhmä luovuttaa ohessa esityksensä tukipolitiikkaa koskien. Varsinaisen loppuraporttinsa työryhmä jättää joulukuun 2001 loppuun mennessä.

Pekka Sandholm

Sinikka Hassinen

Anna-Maija Heikkilä

Sami-Jussi Talpila

Olli-Pekka Peltomäki

Hannu Porkola

Tommi Kämpe

TUKIPOLITIIKKAA KOSKEVAT ESITYKSET KOTIMAISEN NAUDANLIHANTUOTANNON ELVYTTÄMISEKSI

Lähtökohta

Ilman muutosta tämän hetkiseen kehitykseen naudanlihan tuotannon ja kulutuksen välinen ero kasvaa 16 miljoonaa kiloon vuoteen 2007 mennessä.

Tavoite

Kotimaista naudanlihaa tuotetaan kotimaista kulutusta vastaava määrä hyödyntämällä nykyistä paremmin maidontuotannon ohella syntyvä eläinainees sekä kasvattamalla emolehmien määrää.

Strategia

Kotimaisen naudanlihantuotannon lisäämiseksi:

- Teuraspainoja nostetaan (lisätuotantotavoite 8 milj. kg.)
- Emolehmäpalkkiokiintiö hyödynnetään mahdollisimman hyvin (lisätuotantotavoite 8 milj. kg.)

Välittömät toimenpiteet

1. Emolehmäpalkkiohaun aikaistaminen

Uudistetun markkinajärjestelmän mukaan emolehmäpalkkiohakemuksessa voi olla 40 % hiehoja. Palkkiohaun aikaistamisella saadaan normaalissa kasvatuskierrossa olevat edellisenä keväänä syntyneet hiehot emolehmäpalkkion piiriin siten, että kasvatus pitoajan puitteissa onnistuu laiduntamalla. Lisäksi toimenpide auttaisi lyhyellä aikavälillä hiehojen teuraspainon nostamista.

Tukipolitiikkayksikössä on jo aloitettu valmistelu ensi vuoden emolehmäpalkkiohaun ajankohdan siirtämiseksi huhtikuulle.

2. Lisäpalkkion porrastaminen raskaita ruhoja suosivaksi

Yli 90 prosenttia naudanlihasta tuotetaan maidontuotannon sivutuotteena. Maidon keskituotoksen kasvaessa tuotannossa tarvittavien eläinten määrä vähenee. Siksi teuraspainojen nostaminen on merkittävin keino naudanlihantuotannon säilyttämiseksi entisellä tasolla, varsinkin jos emolehmiin perustuva naudanlihantuotanto ei kasva erittäin huomattavasti nykyisestä tasosta.

Kirjekuoren rahoituksella maksettavaa tukea olisi porrastettava entistä voimakkaammin raskaita ruhoja suosivaksi. Painaville ruhoille maksettava lisätuki voisi olla kaksiportainen, jotta hyvät kasvuominaisuudet omaava eläinaines tulisi hyödynnettyä nykyistä paremmin. Sonnien ja härkien lisätuen saa nykyään vähintään 270 kg:n ja hiehojen lisätuen vähintään 160 kg:n painoisista eläimistä. Korotettu lisätuki voitaisiin maksaa sonneille vähintään 320 kg:n painoisista ruhoista, jolloin nykyisen painorakenteen mukaisesti tuen piiriin tulisi noin 18 % teurastetuista eläimistä. Hiehojen lisätuen nykyisen alarajan saavuttaa noin 90 % hiehoista, joten sillä ei ole merkittävää teuraspainojen nostavaa vaikutusta. Hiehojen lisätuen alaraja voisi olla 180 kg ja korotetun tuen raja 220 kg. Lisätuen piiriin tulisi tällöin 75 % ja korotetun lisätuen piiriin 35 % hiehoista. Myös yritysten tulisi hin- taporrastuksella reagoida nykyistä joustavammin markkinatilanteen muutoksiin. Osa teollisuudesta onkin jo voimistanut painohinnoittelua lisäämällä hintakannustetta sonnien korkeampiin teuraspainoihin.

3. Luonnonlaidunten hyödyntäminen

Suomessa emolehmätuotanto on eläinpalkkioista huolimatta heikosti kannattavaa. Eläinpalkkioiden lisäksi EU:n kokonaan rahoittama laajaperäistämispalkkio soveltuu emolehmien tukimuodoksi. Emolehmien rehunkäyttö tukijärjestelmässä vaadittuun rehualaan nähden on kuitenkin vähäistä. Luonnonniittyjen ja joutomaiden käyttö rehualaan luettavana laitumena lisäisi mahdollisuuksia joko saada laajaperäistämispalkkio nykyistä useammille emolehmätiloille tai vaihtoehtoisesti kasvattaa tilakohtaista eläinmäärää.

Luonnonlaitumien hyödyntäminen edellyttää niiden sijainnin ja soveltuvuuden kattavaa selvitystä sekä riittävää rahoitusta erityisympäristötuen toimenpiteisiin. Erityisympäristötuella luonnonlaidunten käyttöönottoa ja vuokrausta emolehmätuotantoon voitaisiin lisätä.

4. Aktiivisen rakennepolitiikan jatkaminen

Naudanlihantuotantoon on viime vuosina investoitu melko runsaasti, erityisesti nautakasvattamoja on uudistettu ja keskikoko on kasvanut. Alkaneen vasikkapulan takia investointitukihakemukseen tulisi vaatia liitettäväksi selvitys siitä, mistä tarvittava eläinainees hankitaan. Jatkossa investointeja tulisi kohdistaa erityisesti emolehmätiloille. Emolehmätilojen keskikokoa olisi nostettava työnkäytön rationalisoimiseksi ja paremman kannattavuuden saavuttamiseksi. Jalostuseläinten hankinta-tuki on emolehmätaloudelle tärkeä sekä tuotannonalan kannattavuuden takia että eläinaineesen parantamiseksi.

Tutkittavaa

1. Maidon- ja lihantuotannon parempi yhteensovittaminen kansallisella tasolla – enemmän vasikoita lihantuotantoon maidontuotannon kannattavuutta heikentämättä.

Lehmien poikimakertojen lisääminen:

- Nykyisen nopean poistotahdin todellisten syiden selvittäminen
- Uudistuskäytännön muutoksen taloudellisten vaikutusten selvittäminen
- Lehmien kestävyyttä edistävien ympäristötekijöiden tutkiminen (ruokinta, rakennukset, koneet)
- Paremman kestävyuden luomien edellytysten hyödyntäminen lihantuotannossa; mikä on riittävä kannustin maidontuottajalle liharotusiemennysten lisäämiseksi

2. Tuet

- Kansallisen tuen tarve teuraspainojen nostamiseksi
- Kustannuserojen selvittäminen AB- ja C-tukialueen välillä suuren tukieron kaventamiseksi
- Teurashiehen tukitarve
- Nurmituen merkitys naudanlihatiloilla
- Ympäristötukien hyödyntämismahdollisuus emolehmätuotannon edistämisessä

3. Erikoistuneen naudanlihantuotannon tuotantomenetelmät

- Kolmivaihekasvatus ja sopimustoiminta keinoina tehostaa naudanlihantuotantoa
- Emolehmätilojen kannattavuusedellytykset
- Tehokas ja taloudellinen vasikoiden alkukasvatus
- Lihanautojen väkirehuvaltainen loppukasvatus

MMM:n vuonna 2002 julkaisemat työryhmämuistiot

2002:1 Tornionjokityöryhmän loppuraportti